

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat • 2012. március–április • 66. évfolyam 2. szám

Húsvéti üzenet • Fülöp szigetek, avagy az elszakadt rózsafüzér országa
Gondolkodva tanulni annyit jelent, mint biztonságosan befektetni • Az én történetem
A gyulai unitárius szórvány története (2) • Brassai Sámuel egyházzolgálat
Kőrösi Csoma Sándor és Vámbéry Ármin emlékezete

KEDVES OLVASÓINK!

Ha én a Kedves Olvasó helyében lennék, és meglátnám valahol – hacsak véletlenül is: mondjuk szemem sarkából esne rá a pillantásom – az Unitárius Élet március-áprilisi számára, egészen biztosan kézbe venném. És ha már a kezemben tartom, a két fedőlapján látható egzotikus fényképek, az élénkzöld szín arra csábítana, hogy belelapozzak.

Azért is ajánlom a Kedves Olvasónak, hogy ezt megtegye, mert ha átolvassa e lap tartalmát, örömmel állapíthatja meg, hogy annyira színes ennek a számnak a „hordaléka”, mint amilyen színes csak a hónapok királynőjének, május havának a tarkarétes virágai lehetnek – jóllehet időben még nem tartunk a május-júniusi szám megjelentetésénél (ami minden bizonnyal szintén késve fog megjelenni, ezért a Kedves Olvasótól e helyen is elnézést kérünk).

Nos, e rövid bevezető után hadd térjek rá arra, mit foglal, mit rejt magában az Unitárius Élet 66. évfolyam 2. számának huszonnegy oldal.

Örömmel tapasztaljuk jelentkezését Bálint Benczédi Ferencnek, aki húsvéti körlevelének üzenetét osztja meg velünk.

Szintén az első oldalakon hozza a lap beszámolóját a Fülöp-szigeteken tartott Unitárius és Univerzalisták Nemzetközi Tanácsáról. Ez elkauzolja az Olvasót abba a távol-keleti színes világba, amely számunkra, közép-európaiak számára annyira távolinak, és sok vonatkozásban megismerhetetlennek tűnik.

A tartalom könyvbemutatóval folytatódik (Walking in Others' Shoes), immáron a 7. résszel, ami ez esetben azért fontos, mert aktualitást ad ennek a számnak. Ugyanis olyan részt közlünk Gretchen Thomas könyvéből, aminek emlékei az ezelőtti húsz évvel történt nagypénteki-húsvéti ünnepkörhöz kapcsolódnak.

Dr. Ádám Attila arra vállalkozott, hogy egy rövid könyvrecenzió terjedelmével felhívja figyelmünket az udvarhelyszéki népi építészet különlegességeire.

Ezt követően egy nagyobb lélegzetvételű írásra lapozhatunk, amelynek írója Pálffy Szabolcs, a fiatal nemzedékhez tartozó marosszentgyörgyi lelkész, aki nem először jelentkezik az újság hasábjain. A lelkész-költő elmélkedésében Konfuciusz világához, illetve annak megértéséhez viszi közelebb az Olvasót.

Közérdekű írások sorozata, ami ezt követi: egyházközségeink élete minden számban jelen van, és tükröt tart elénk. Mutatja azt a tevékenységet, amit elvégeztünk – lelkészek és világiak – az illető egyházközségekben. Sajnálatos, hogy mindig ugyanazon kevesek vannak jelen eseményeikkel és nem mindenki, kivétel nélkül, mert ha jól összeszámoljuk, egyházközségeink (több mint) fele, hiányzik az Unitárius Élet lapjairól...

Viszont jelen van az újság oldalain Felhős Szabolcs beregi szórványgondok azzal az örömteli hírrel, hogy új szórványlelkészt köszönthettek Bartha Mária Zsuzsanna személyében, akinek tevékenységéhez nagy reményt fűznek. Szintén az ő tollából került ki a Lakiteleki Főiskola Balázs Ferenc Kollégiumáról szóló érdekes írás.

Retkes Attila budapesti presbiter többszörösen is hű maradt önmagához, hiszen újabb élettrajzi tanulmányt küldött be. Attila az utóbbi számok mindenikében közöl színvonalas írásokat, és azt olyan igényességgel teszi, amit az eddigiekben már megszokhattunk tőle.

Ezúttal két nagy Kelet-utazóról emlékezünk a teljes évfordulók kapcsán: Kőrösi Csoma Sándorról és Vámbéry Árminről. Előbbi székely családból származott, Háromszékről, utóbbi zsidó család gyerekeként nőtt fel a Felvidéken. Mindemellett sok hasonlóság köti őket össze: szegény sorsú családok gyerekei voltak ők, akik ugyanazt a nagy álmot táplálták: megtalálni a magyarság őshazáját. Mindketten gyalogosan, hatalmas nyelvtudással a tarisznyájukban vágtak neki a nagy útnak. Egyikük sem találta meg álmait célját, de kutatásaik folyamán mindketten hozzájárultak az egyetemes nyelvi kultúrához.

Olvashatunk még ifjúsági és nemzetközi programokról, megható élettörténetekről (Csordás Gergő) és szórvány-történetről (Gyarmathy Zsolt) egyaránt.

Ha mindez felkeltette a Kedves Olvasó érdeklődését, akkor egy ajánlatunk van: „Tolle, lege!” azaz vedd és olvasd!

Kászoni József

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZKERÜLET LAPJA

Megbízott szerkesztők:
Balácsi László, Gazdag Árpád,
Kászoni József, Retkes Attila
Tördelőszerkesztő:
Gazdag Árpád

Szerkesztőség címe:
1055 Budapest, Nagy Ignác u. 2-4.
Telefon/fax: 311-2801
unel@unitarius.hu
Index: 25 852

Terjeszti, felelős kiadó:
Magyarországi Unitárius Egyházkerület
HU ISSN 0133-1272

Előfizethető lelkészi hivatalokban
vagy csekken.

Bankszámlaszám:
11713005-20011631
Egyes szám ára: 400 Ft
Évi előfizetési díj: 2400 Ft

Nyomda: Cerberus Kft.
1066 Budapest, Lovag u. 14.
Felelős vezető: Schmidt Gábor

Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza.
A folyóiratban megjelenő írások
nem feltétlenül tükrözik
a szerkesztőség álláspontját.

Következő lapzártá:
2012. június 10.

Húsvéti üzenet

*Olvasmány: Máté 10,1-16.
Textus: János 17,3 + Máté 10,16*

*Kedves Unitárius Híveim,
Keresztény Testvéreim!*

A názáreti Jézus élete, tanítása és példája az Istenben bízó ember számára örömmé. Jézus életéből, tanításából a születéstől a keresztre feszítésen át az Istentől született élet öröme sugárzik felénk. Az evangéliumban feljegyzett jézusi tanítások, példázatok és bizonyágtevések mind arról szólnak, hogy Jézus az ember számára megmutatta hogyan és miképpen lehetséges Isten mellett megmaradni, Isten ügyét szolgálni, és az örökélet igazságáról bizonyítást tenni. Húsvét ünnepén ezt a Jézus által megmutatott, Istentől származó szent örömet ünnepeljük, az Istentől született élet örömét. Ezért számunkra húsvét az örökélet ünnepe.

Az örökélet nem holnap vagy holnapután kezdődik, nem akkor, mikor gyászos koporsóba zárnak, hanem attól a pillanattól, amikor ráeszmélünk, hogy Isten ajándékaként az igazság hordozói vagyunk. Születésünkkor nyertük azt az alkalmat, és kaptuk azt a visszafordíthatatlan lehetőséget, hogy szellemi és lelki tehetségeinkkel az örökélet munkásai tudjunk lenni. Hogyan? A bennünk élő és lakozó isteni szeretet által. Erre tanított az élet nagy mestere. Ez a szeretet adott erőt Jézusnak és ez a szeretet tud nekünk is erőt adni. Ezt a szeretetet nem lehet keresztre feszíteni, nem lehet koporsóba zárnai, mert „az Isten szeretet, és aki szeretetben marad, az Istenben marad, és az Isten is őbenne.”

Az evangélium feljegyzése szerint, amikor Jézus azt tapasztalta, hogy sokan eltávolodnak tőle, akkor a tanítványokat megkérdezi: Vajon ti is el akartok menni? Simon Péter ajkáról hangzik el a nagyszerű felismerés, bizonyágtétel: „Uram, kihez mehetnék? Örökéletnek beszéde van nálad.” A keresztfán imádkozó Jézus az ember számára a legértékesebbet mutatta fel: az Isten melletti megállást, az Istenben való megmaradást. Ez az imádság indítja meg a római századost, hogy felismerő vallomást tegyen a keresztfá alatt: „Ez az ember valóban igaz volt.”

Ez a leírás a nagypénteki tragédia vége, de a húsvéti diadal kezdete is. Jézus imádsága a lélek azon mélységét mutatja fel, ahol Isten jelenvalósága kitapintható. Ez az istengyermeki mivolt a feltétel nélküli bizalom, a teljes odaadás, a hit és szeretet győzelme. Jézus tanításának és egész életének ez a központi gondolata: az ember az Istentől kapott szellemi-lelki talentumaival, mint Isten gyermeke hogyan tudja Isten ügyét szolgálni. Hittel és szeretettel. Az ember életének értéke abban áll, hogy Istent megismeri, és megmarad mellette úgy, ahogy Jézus tanította, és példájával megmutatta. Ez a győzelem a halál felett.

A hosszú nyúló fagyos tél világa után mindannyian a tavasz melegére, fényére áhítozunk. A bennünket körülölelő világ a megújuló élet himnuszát zengi, és azt szeretnénk, hogy lelkünkben is visszhangozzon ez a dal.

Ilyen várakozások közepette érkezik meg húsvét bízató tanításával. A húsvéti angyalok üzenete erősödik föl bennünk, és nekünk is felteszik a kérdést: „Miért keresitek a holtak közt az élőket?” Hol keresed Jézust, hol találkozol vele? Ismered-e, volt-e már vendéged, és hallottad-e már evangéliumi hangját? Érted-e és érzed-e, hogy tanítása az örökkévaló isteni világot mutatja meg? Kérdések, melyekre választ kell adnod. Nem idegen, külső erő kényszerítése nyomán, hanem saját magadban, saját magadtól. Minden kérdésre adott felelet a lélek győzelme, az Isten megismerésének felmutatása, és isten-gyermeki léted bizonyítása.

Ma sokan keresik azt az utat, mely egy méltóbb emberi életre vezet. Társadalmunk gazdasági, politikai feszültségei között a kivezető utat fürkészik, és ezekre sokféle megoldást javasolnak, kínálnak. Mára már ebből is üzletet teremtettek. Vannak, akik nyereszkeségi vágyból tanácsot adnak, leigáznak, és meg akarnak fosztani attól a képességtől, hogy te magad találj meg azt az utat. Távol akarnak tartani attól, hogy a megismerés izgalmas útjára lépj. Istentől nyert szellemi és lelki képességeid segítségével nap mint nap tudsz választ adni a mulandó és örökkévaló, az értékes és az értéktelen dolgok között.

Jézus megmutatta az utat, gondjaink közül a kivezető ösvényt. Nem vesz fel az ölébe, hogy bevigyen a felkavarodott Bethesda tavába, de erőt ad, amikor azt mondja: Kelj fel, vedd fel a te nyoszolyádát és járj. Nem veszi le vállaidról az élet terhet, de megtanít arra, hogy mily módon tudsz súlyos terhek hordozása között is örök értéket felmutatni. Nem végzi el helyetted a bűn megváltását, de te kell erre ráébredj, és akkor lesz erőd megvallani: Atyám, vétkeztem az ég ellen.

Ez a győzelem a bűn fölött, az élet diadala a halál felett, húsvét győzelme nagypéntek gyászán. Ez a húsvéti nagy öröm: meglátni és megtapasztalni, hogy a Jézustól megtanult nagy szeretet mindig képessé tesz őt látni, vele járni, és vele együtt lenni.

A tanítványok a nagypénteki tragédia után szomorú ábrázattal menekültek Jeruzsálemből. Az Emmaus felé vezető úton a mellük szegődő idegennel való beszélgetés, a csendes kis falusi házban az asztal melletti ülés és a kenyér megtörése alkalmat nyújtott, hogy megtapasztalják annak a tanításnak az igazát, amelyre a Mester oktatta őket: „Ahol ketten vagy hárman egybegyűltek az én nevemben ott jelen vagyok.” Hogy Jézus velünk van. Olyan erős élményben részesültek, hogy azonnal visszasiettek Jeruzsálembe, hogy a többi tanítványnak is elmondhassák, hírül vigyék.

Húsvét ünnepén Jézus tanításában akarunk erősödni, értelmi képességeink mellett megmutatni erős, Istenbe vetett hitünket a bennünk lakozó szolgáló szeretet által. Így leszünk az örökélet munkásai, akik nem ijedünk meg az üres sírtól, hanem a köztünk élő jézusi szeretetről teszünk bizonyítást.

Adjon Isten áldott húsvéti örömet és békességet!

Fülöp-szigetek

*avagy az elszakadt
rózsafüzér országa*

2012. február 5-16.

Fent megnevezett időpontban tartotta az Unitáriusok és Univerzalisták Nemzetközi Tanácsa (ICUU) a kétévenként megrendezésre kerülő vándorgyűlését, amelyre első alkalommal került sor Európán vagy Észak-Amerikán kívül. A konferencia színhelyül a rendezők a fővárostól mintegy pár száz kilométerre, kicsit délkeletre levő Negros szigetének egyik városát, Dumaguete déli részén elterülő üdülőparadicsomot szemelték ki. Az elnevezése a nemzetközi jelző ez alkalomból igencsak rászolgált a használatra, hiszen már a vezetőtestületbe választottak is nagy nemzetköziségről tesznek tanúbizonyságot: elnök Brian Kiely Kanada; alelnök Pauline Rooney Ausztrália; titkár: Gyerő Dávid Románia; pénztáros: Galen Gisler Norvégia. A vezetőség kiegészült még az ún. bővítményi tagokkal, mint Nihal Attanayake Fülöp-szigetek, Celia Midgley Egyesült Királyság, Filgence Ndagijimana Burundi. És hogy teljes legyen a vezetőség, hadd említsem meg a programszervezőket, akik Steve Dick és Jill McAllister lelkészek Angliából, illetve az Egyesült Államokból.

Megérkezésünk napján, február 6-án egy erős földrengés rázta meg a vidéket, amelynek epicentruma mintegy 50-60 km-re volt a konferencia központjától. Mi, akik Európából érkeztünk a Közel-Keleten keresztül, aznap ebből semmit nem érezhettünk, de akik már napokkal azelőtt megérkeztek a South Sea Island Resort-ba tapasztalták, hogy a földrengést követően egyedül maradtak a konferencia központban, és mindenki lehetőség szerint menekült a közeli hegyekbe egy esetleges öbölhullámtól (cunami) tartva. A földrengés 6,8 erősségű volt a Richter skálán. A szerencsétlenségben a szerencse az volt, hogy a Tanács pénztárosa, Galen Gisler, civil mesterségére nézve geofizikus naprakész adatokat szolgáltatott az eseményekkel kapcsolatban.

Február 6-tól a résztvevők száma 71 személyre nőtt, akik képviselték felekezetüket és hazájukat az egy hetes rendezvényen, több mint húsz országból, beleértve Romániát, Németországot, Mexikót, Indiát, Csehországot, Ugandát, Magyarországot, Burundit, Dániát, Norvégiát, Kenyát, Hollandiát,

Nigériát, Kanadát, az Egyesült Államokat, Dél-Afrikát, Ausztráliát, és Új-Zélandot.

A gyülekezési helyünkről már tettem említést, de szólnom kell – ha csak nagyon röviden is – arról a nagyon finom ételmezésről, amiből kijutott reggelire, ebédre és vacsorára, hogy a rengeteg egzotikus gyümölcsről (a mangójuk és a kókuszdiójuk a világon a legfinomabb) ne is beszéljek.

Az elszállásolás két típusú épületekben történt, amelyek egyrészt

az európai normáknak megfelelően téglából épített, vakolt építmények voltak, másrészt olyan cukornád-szalma fedelű épüle-

tekből, amelyek nagyban emlékeztettek az itthoni zsúpp, vagy szalmafedeles épületekre.

A földrajzi ismereteim a helyszínen bővültek és lettek gazdagabbak – ámbar ha diákkoromban megtanultam volna tudhatnám, hogy az egyenlítőhöz nagyon közel járva 12 órát volt világosság, és 12 órát sötétség minden egyes nap, ami reggel hattól este hatig, illetve este hattól reggel hatig tartott.

A hőmérséklet állandó volt. Nappal és éjjel 30 C fok, ami még hagyján, ha nem társult volna ehhez néha több mint 100%-os páratartalom. Ez magas fokú nyirkosságot és nedvességet eredményezett, amihez mi európaiak nem igazán szokhattunk hozzá, és ami ezáltal sok, enyhén szólva kellemetlenséget okozott a nap 24 órájában.

A helyzetleíráshoz hozzátartozik még az, hogy a nap nagyon nagy részét egy konferenciateremben töltöttük, ami mellett egy istentiszteleteket kiszolgáló szép terem rendeltetett, hogy a reggeli és esti áhítatainkat megtarthassuk. És természetesen nem hagyhatom ki azt a bár helyiséget, ahova a késő esti időszakban vonultunk vissza szocializálódni, beszélget-

ismerkedni és barátkozni. Ennek volt két gyönyörű fája, egy a terem kellős közepén, ami áthatolt a mennyezeten keresztül a szabad térbe, a másik meg az épületen kívül, de mégis annak teljesen közelében volt.

A nyitónapon a Tanács elnöke említést tett arról, hogy unitáriusok a világ több mint 50 országában élnek és annak ellenére, hogy nem vagyunk mindannyian egyformák, mégis vannak közös vonásaink, mint a vallásszabadság eszméje, amely mindannyiunkat jellemez; a türelem, a gondolat és a vizsgálódás szabadsága; a szeretet és béke gyakorlása. Ennek a valódiságát és gyakorlatát azon a héten bőven volt alkalmunk meg tapasztalni, gyakorolni és megosztani egymással.

Volt közöttünk humanista, szabadelvű vallásos gondolkodó és természetesen unitárius keresztény is.

Az istentiszteleteink zömében angolul folytak, de volt olyan is, aki spanyol nyelven tartotta azt, mint pl. Francesco Gaitan Mexikóból, vagy hallhattunk a házigazdáinktól elég sok helyi dialektust, amit cebuano-nak és hyligainon-nak neveznek. (Az országban a leggyakrabban beszélt nyelv a tagalog és angol.) Nem egy alkalommal igyekeztek megtanítani saját nyelvükön egy pár mondatos énekre is, amit kézenfogva gyakoroltunk istentisztelet alatt közösen énekelve. Itt jegyzem meg röviden azt, hogy az országban 80 különböző dialektus van

használatban! Népessége megközeleli a 90 milliót.

Egyik nap egy érdekes videókapcsolatban is volt részünk Bruce Knotts-al, aki az unitárius-univerzalista képviselője az Egyesült Nemzetek Szervezetének. Az UU-UNO (Unitarian Universalist United Nations Office) azért is érdekes, mert az amerikai és kanadai unitáriusok révén az unitárius-univerzalista eszme is helyet kap az Egyesült Nemzetek tevékenységének gyakorlatában. Azt sem rejtette véka alá az interjú kapcsán az előadó, hogy szeretne több olyan országot is ebben a nemzetközi szervezetben, ahol vannak még angolul beszélő unitáriusok, mint Ausztrália és Új-Zéland.

A csütörtöki és pénteki gyűlésnapok alkalmából meghallgathattuk és elfogadtuk a Tanács költségvetését és zárszámadását, illetve szavazhattunk két új tagegyház teljes jogú felvételéről az ICUU-ba, hiszen itt nyert felvételt az afrikai Burundi és a hollandiai szabadelvű unitáriusok csoportja, a kettő összesen 3200 taggal. Ehhez a sokszínűséghez természetesen mi, az erdélyi-magyarországi tagegyházak is hozzájárultunk. Bálint Benczédi Ferenc püspök a házigazdának egy Erdélyből hozott varrott asztalterítőt adományozott,

egy korondi tálat és istentszetek alkalmából használt kerámiacsengőt, miközben röviden ismertette azt, hogy mi gyakoroljuk legrégebb vallásunkat 1568-tól, közel 450 éve.

A Fülöp-szigeti unitáriusoktól megtanultuk azt, hogy országosan mintegy 2000 tagja van egyházuknak, akikhez még sok gyerek is tartozik. Gyülekezeteik nagy része Negros szigetén van, de öröm volt hallani azt is, hogy Manilában, a fővárosban is van két gyülekezetük. Tevékenységükre jellemző a társadalmi igazságosság megvalósítása országukban, a mikrómenedzseri rendszer kiteljesítése a gazdaságban, a falun élő emberek orvosi és orvossággal való ellátása szükség szerint, valamint egy olyan nagy ívű terv, amelynek keretében 400.000 dollárt gyűjtenének egy lánybentlakás felépítésére egyetemi hallgatók számára.

A konferencia végeztével mikrobuszokkal kirándulni indultunk Dumaguete-től északra, hogy távolabbi vidéki gyülekezeteket is meglátogassunk. Az előre tervezett kirándulás ugyanis megghiúsult a földrengést követően, hiszen az utak nagy része járhatatlanná vált, mint ahogy az összedőlt hidak is.

Vidéki gyülekezeteik a sziget hegyvidéki részen találhatók, ahol

elég nagy a szegénység és ahol az infrastruktúra hiányát pillanatokon belül meg lehetett tapasztalni. Földutakon voltak megközelíthetőek ezek hegyek között meghúzódó gyülekezetek, szerény templomaikkal. A helyiek alacsony, kisméretű, többnyire bambusznádból épült hajlékokban laknak és a legközelebbi családtagoknak is több km-t kell megtenni ahhoz, hogy a templomokba elérhessenek.

Amíg az időjárás szinte kifogástalanul tökéletes mezőgazdasági szempontból, addig a munka nem könnyű a mezőgazdasági gépek szinte teljes hiánya nélkül. Ez abból is megtudható, hogy háztartásonként sok esetben fél tucat gyermekkel körülvéve az évi átlagos bevétel alig közelíti meg az évi 400 amerikai dollárt!

Hat gyülekezet a Negros szigetén élvezi a támogatását az Unitárius-Univerzalisátk Nemzetközi Tanácsának, míg több gyülekezetnek amerikai testvérgyülekezetek a támogatói.

Szegénységük ellenére is a nagylelkűség jellemezte őket, hiszen bőven juttattak nekünk abból, amiből számukra a legtöbb adatott: mangó, banán, kókuszdió...

Végezetül röviden arról, hogy mit jelent az elszakadt rózsafüzér a címben. A világ egyik legnagyobb szigetcsoportháról, szigetvilágáról van szó ebben az esetben, amely egyesek szerint több mint 7000, mások szerint pontosan 7107 szigetet foglal magában. Az északi-déli távolság sem kevés, hiszen valamivel meghaladja az ezer mérföldet. Szigetek és tengerek, legelők és erdők, gyönyörű égboltozat és színes emberek keveredése az, amivel, és akikkel találkozhat az oda utazó.

Kászoni-Kövendi József

Walking in Others' shoes

Stories from the Early Years of the Partner Church Movement

7.

Virrasztás

Első látogatásom végén a homoródszentmártoni idősök nyomást gyakoroltak rám, hogy hamarosan jöjjeek vissza: „Most, hogy velünk töltött egy pünkösdt, vissza kell jönnie a többi ünnepre is: őszi-háladás, karácsony, és húsvét.” – Kírázott a hideg. Számomra húsvét volt a legkevésbé kedvelt nap az egyházi ünnepek közül.

Sokáig a mellett voltam, hogy az unitárius univerzalisták ne is vegyék tudomásul a húsvétot. Még a kollegáimat is elkezdtem arról kérdezgetni, hogy mi értelme egy unitárius mesét szőni Jézus csodálatos feltámadása köré, és azt ünnepelni. Teológiai fenntartásaimon kívül volt más gondom is. San Joséban minden húsvétkor közvetíteni kellett – ugyanúgy, mint gyerekkorom egyházközségében – a vallásos humanisták, és a világi humanisták között, vagy a keresztyén unitárius univerzalisták, meg a (szerencsére kevés) keresztyén ellenes tagjaink között. (Keményen, türelmetlenül dolgoztam azon, hogy ez utóbbi csoportnak segítsek túljutni gyermekkori kellemetlen vallásos tapasztalatain.)

Az 1950-es években a Knoxville-i vasárnapi iskolában azt tanultuk, hogy – noha nem az összes – de a legtöbb unitárius Jézust a világ egyik legnagyobb tanítójának tartotta, és embernek tekintette. Ez ugyanaz a „jó hír”, melyet az erdélyi unitáriusok az 1560-as évek óta hirdetnek: Jézus éppen olyan isteni, mint te vagy én. Jézus feltámadásában sohasem tudtam hinni, és azt értelmezni sem. Találok hozám szóló mondanivalót a húsvéti passió történetében, még inspirál is, mint mindenki mást, akinek erős a társadalmi igazságosságérze-

te. De ilyen erőszakos, és kegyetlen esemény, mint a keresztre feszítés nem lehet sem teológiám, sem a vasárnapi iskola programjának középpontjában. Ahogy az évek teltek, mindinkább kétszínűségnek éreztem valahányszor részt vettem az unitárius univerzalista húsvét megünneplésében.

1993-ban, hogy a húsvétal szembeni ellenérzéseimtől megszabaduljak elfogadtam a homoródszentmártoni idősök meghívását, hogy az ünnepet együtt töltssem velük a Kárpátok lábainál. A két egyházközségnek sikerült elegendő pénzt összeszednie egy traktorra, és az volt a terv, hogy személyesen én vigyem el.

Majdnem három év telt el az első látogatásom óta. Ekkorra már vártam, hogy úrvacsorát oszthassak. Becsomagoltam a fekete palástomat, és megszöktem az észak-amerikai húsvét elől az erdélyi húsvétba.

*

Már koromsötét volt kint, de a vacsoránkat (finom puliszka párolt erdei gombával, egy hagyományos erdélyi étel, melyet ingyencsúszként vezettek be a kaliforniai vendéglőkbe) másfél órával később tálalták. Ezen a húsvét előtti szombat estén különleges zenei eseményre készültek. Az egész bányán, melyet Mária bepácolt – aznap korábban vágták le az egyház istállójában – az egyházközség gondnokának ajándéka volt, aki bányákat nevelt. Mária segített Józsefnek megkeresni egy pár kesztyűt, melynek le voltak vágva az ujjai, László Árpád, a kántor számára, hogy a hidegben azzal orgonázzon. Nagy Rózsika elment harangozni, „arra az eshetőségre, ha valaki csatlakozni akarna hozzánk”, mondta. Ez nem valószínű,

ebben a metsző hidegben. – Válaszolta József, majd bocsánatkérően felém fordult: – Szerettünk volna megismertetni téged az erdélyi tavasz csodájával, e helyett viszont megkapod a fagyos télbe való visszafordulást. A ma délutáni esküvő volt az első szertartás, amit őszi óta a templomban tartottunk. Valójában túl hideg van még ahhoz, hogy a fűtetlen templomban istentiszteletet tartsunk, de csak ott van elegendő hely annak a húsvéti tömegnek, mely holnap eljön úrvacsorát venni. Ma este pedig azért kell a templomban lennünk, mert ott van az orgona.

Magyarul a Good Friday-t (jó péntek) Long Friday-nek, nagy-pénteknek, vagy szomorú pénteknek nevezik. Ez a „hosszú nap” péntek naplementétől szombat napfelkeltéig tart. Nagypénteken, a reggeli istentiszteleten összegyűltek a gyülekezeti tagok, hogy meghallgassák a figyelemreméltó Unitárius Passió első részét, Péterffy Gyula művét. Most este Rózsika az orgonát fújni, József meg Árpád énekelni készült, én pedig a Passió második felét meghallgatni.

Ahogy József előre figyelmeztetett, az új stílusban épült, százéves templom tíz hatalmas ablaka – melyek rengeteg fényt engedtek be kora nyári reggeleken – most nem sok védelmet nyújtott a kora tavaszi hideg, és sötétség ellen. Hosszú alsóban, bélelt csizmában, kötött gyapjú kalapban, vastag kendőben, legvastagabb télikabátomban, és József édesanyjának legmelegebb zoknijában, egyedül ültem. Reszketve, ennek a nagyon sötét falusi templomnak a fő hajójában. Valahányszor kilélegeztem meleg pára oldódott fel a hatalmas, üres térben. József, Rózsika

és Árpád felmásztak a rozzant lépcsőn az erkélyre, és az orgona két oldalán meggyújtottak néhány gyertyát.

Korábban József már mondta nekem, hogy a téli fagy sokszor szétveti a korhadt koporsókat az ősrégi temetőben, mely közvetlenül a templom alatt van, és valahogyan csontok kerülnek fel néha a templomba, a sorok alá. Nem voltam benne biztos, hogy ez igaz, vagy csak villára vesznek ezzel, de bizony fészkelődve ültem a sötét templom kemény padján, és elképzeltem, amint azok a régi csontok felfelé törekednek a lábam alatt. Mint ahogy azt József előre megmondta, csak mi négyen voltunk az egész faluban, akik nem a meleg konyhában készülődünk a másnapi ünnepre.

A fújtatós orgona életre szusszant; vénséges vén fújtatóját Rózsika tartotta életben kilencven percen át úgy, hogy hol egyik, hol másik lábával pumpálta, felváltva. Árpád jó zenész. Józseffel ketten elkezdtek az Unitárius Passió második részét. Egyetlen szót sem értettem belőle, még csak kitalálni sem tudtam. A két erőteljes hang szárnyalt, Rózsika le-fel hajlongott, a gyertyák égtek, az oldalak fordultak – mi négyen pedig elragadtatva hallgatunk. Kényelmetlenül éreztem magam, hogy senki más nem csatlakozott hozzánk. Ha nem lennék itt, egyáltalán megtartának ezt a ceremóniát? Zavaró volt a gondolat, hogy ők hárman csak miattam szervezték ezt az esti eseményt.

Lassan a hullámzó zene, a hely egyedisége, meg a pillanat ünnepélyessége magával ragadott. A zene hullámai át, meg átmostak. Szinte hallottam a tömeget, előre éreztem Jézus szenvedéseit és kételyeit, elképzeltem Mária gyászát és Péter megbánását. Kényelmetlenségi érzetem elpárolgott, és a szertartás áldássá, reszketésem pedig misztikus borzongássá vált. A húsvét egy elidegenedett külső szemlélőjéből alapvetően belső résztvevő lettem, és a húsvét misztériuma kényelmesen beburkolt.

Hogy van az, hogy a hallgatás folyamata – azáltal, hogy annyira vitális jelenlétet sugall, és éber arra, ami következni fog – ennyire meg tud változtatni? Hogy lehet az, hogy ezen a helyen, ezt a zenét hallgatva lehullott rólam minden ellenérzés és félelem a húsvétból, és meggyőződésemmé vált, hogy mi unitáriusok, a mi feltételeink szerint inkább magunkénak tarthatjuk a húsvét ünnepét, mint a trinitáriusok?

A különleges Unitárius Passió véget ért, és mi lefelé botorkáltunk a lépcsőn a sötétben, mert sem a csillagok, sem a hold nem világított. A gyomrom nagyot kordult, eszembe juttatva mennyire szerettem az étel-készítést, néha szertartás-szerűen. Különösen szeretem, ha összegyűlünk enni, bármilyen ünnepi étkezésre; határozottan ez a kedvencem az ünneplésben. Egy kisebb fajta csoda volt belépni a sötét hidegből a fényesen kivilágított, meleg lelkészlak konyhájába, ahol Mária meg a lányok keményen dolgoztak a Kászoni család húsvéti nagy étkezésén. Az előkészületeket ismételten megszakították a falubeli fiúk, köztük egy tündéri hároméves, aki a lelkészlakot választotta élete első szavalási színhelyének. Mindegyik fiú elhadart egy-egy verset, majd elvégezte a locsolási rituálét, hogy kiérdemelje a nagy gonddal megfestett húsvéti tojások egyikét.

Mária tüzes pálinkával köszöntötte Rózsika kitartását az orgona fújtatójának kezelését illetően, és köszöntőt mondott a két hűséges énekesre. Az utolsó köszöntője nekem szólt, a tisztelt vendégnek: „Te mindannyiunk helyett virrasztottál.”

Virrasztás – az a titokzatos húsvéti rítus, amelyről tiniként olvastam James Agee *The Morning Watch* (Virrasztás reggelig). Agee leírja, hogyan harcolt önmagával, hogy legyőzze kételyeit meg az álmoságot, és fenn tudjon maradni, miközben végigimádkozta azt az egész hosszú éjszakát, mely a húsvéti napfelkeltevel ért véget. A vir-

rasztás sokkal több, mint ébren maradni. Azt jelenti, hogy az ember mélyen tudatos, kész bármire, ami következik, a nélkül, hogy elveszítenénk szándékunkat, és kapcsolatunkat. Számomra a virrasztás azt jelenti, hogy eltávolítjuk a köveket életünk zsákutcái végéről, mely kövek elválasztanak a megszentelődéstől.

A hosszú éjszakában, sokkal később, feküdtem a lelkészlak dolgozószobájának kényelmes kanapéján, a sok könyv szomszédságában, és arra gondoltam, hogyan virraszthatnék saját életemben – hogyan vagyunk elhívatva arra, hogy saját életünkben virrasszunk az elnyomottakért és a felhatalmazottakért, hogyan örködhetünk kormányunk, és annak tisztségviselőinek az igazságtalanságaival szemben, mennyire fontos elgúrtani a függőség és figyelmetlenség köveit. Virrasztanunk kell saját egészségünk, saját lelkünk, szereteteink felett. Azon az éjszakán megértettem, hogy testvérkapcsolatunk arra int, hogy megoldjam kételyeimet, hogy kerüljek ambivalenciáim fölé, és váljak odaadóbbá: a szentséggel szemben, másokkal szemben, magammal szemben. És megkönnyebbüléssel tapasztaltam, hogy mostantól fogva egyszerűen úgy várhatom már a húsvétot, mint olyan időszakot, amikor megújíthatom a hitemet, és az elkötelezettségeimet. Következő reggel József húsvéti homíliaja – mely arról szólt, hogy oldjuk meg kételyeinket azért, hogy megújítsuk elkötelezettségeinket és megerősítsük hitünket – a késő esti vacsora alatt a virrasztásról folytatott beszélgetésünkől nőtt ki.

Húsvét reggelén szikrázóan sütött a nap, és minden pad megtelt rokonokkal és barátokkal, akik hosszú utat tettek meg azért, hogy Székelyföld szívében töltsék az ünnepet. Sokan a faluban nőttek fel, vagy gyerekkorukban ott töltötték a nyári vakációt. Ezúttal szinte végigtáncoltam az úrvacsoraszertartást, boldogsággal a szívem-

ben, és komoly arccal – bár a lelkem egyre arra emlékeztet, hogy ő mosolygott, és ki mondaná saját lelkének, hogy ne mosolyogjon már?

Istentisztelet után, ami a meglepetés traktor átadásával ért véget, sokan megköszönték nekem, hogy „áténekeltem számukra a húsvétot”. Az egyik ember azt mondta: Kapcsolatunk az Ön kaliforniai egyházával okot ad, hogy ragaszkodjunk a régi formákhoz. És ez jó, mert a régi utak közelebb vannak Istenhez.

Ez meglepett. Én éppen azt hittem, hogy kapcsolatunk arra készíti majd az erdélyieket, hogy új utakat keressenek. Tulajdonképpen azt gondolom, hogy testvérkapcsolatunk nekem adott olyan régi utakat, melyek közelebb vannak Istenhez.

*

A hét végén Mária kivitt autóval az állomásra. Miközben a hátsó ablakon még visszanéztem, hogy egy utolsó tekintettel búcsúzzak az unitárius templom tornyától, az jutott eszembe, hogy nem is miattam tartották a szombat esti szertartást. Azért tartották meg, hogy hűek maradjanak a homoród-szentmártoni 800 előző húsvéhoz, melyet minden tavasszal megünnepeltek a templomban.

Miközben a vonat rohant velem egy másik hosszú éjszakán át Magyarország és Nyugat felé rájöttem, hogy lehet testvéreim sohasem fogják tudni mit éltem át akkor. Azzal, hogy meghívtak és megosztották velem a sötét, hideg, hitet-megtartó szertartásukat engem felszabadítottak, és képes voltam magam mögött hagyni

mindazt, ami kellemetlenséget, és félelmet okozott nekem húsvétkor, és megnyitott arra, amit kincsként őrizhetek: az elkötelezettséget, és a virrasztás megújulását. Testvéregyházkapcsolataim ebben is, meg sok más módon is, megerősítettek hitemben. Megerősítettek abban az áldásban, mely akkor születik, mikor az emberek ki nyúlnak egymás felé minden fölötte, ami különben elválasztja őket: etnikum, nyelv, földrajz, vallás, történelem, politika, gazdaság. Igenlik hitemet, hogy amikor egymás bőrébe bújunk, tudjuk, hogy hasonlóak vagyunk, legalább azokban dolgokban, amelyek számítanak, de különösen a lélek és a szív dolgaiban, az emberi értékekben.

Udvarhelyszék népi építészete

Jóleső érzés a tudománnyal hivatászerűen foglalkozóként az erdélyi magyar tudomány eredményeiről beszámolni. Kétszeresen is jó érzés ez, ha a szóban forgó kiadvány az erdélyi népi hagyományok feltérképezését és megőrzését szolgálja. Éppen ilyen mű **Furu Árpád** közelmúltban megjelent *Udvarhelyszék népi építészete* című munkája (Glória Kiadó, Kolozsvár, 2011, p. 136).

A Nemzeti Kulturális Alap és

a Transylvania Trust Alapítvány támogatásával megjelent könyv részletekbe menően foglalkozik a népi építészetre ható, természeti földrajzi és kistáji jellemzőkkel, településföldrajzi és népességi kérdésekkel. Ez utóbbiak közül ki kell emelni Udvarhelyszéknek, az egykori hat szék egyikének főleg dél-keleti határán jelentkező barcasági szász építészeti hatást, ami nemcsak a lakóházak terén, hanem a kerített, vagy erődtített templomok építészetében is jelentkezik.

A könyv külön fejezetekben foglalkozik a lakóházak jellemző alaprajzával, szerkezeti elemeivel, a nyílászárókkal, népi bútorkkal és tüzelőberendezésekkel, az udvar gazdasági épületeivel, valamint a kerítésekkel és a kapukkal.

Ez utóbbiak, a székelykapuk szerencsére máig megőrzött élő hagyománnyal rendelkeznek, például a galambbúgos kapuk Bögöznön, Okládön, és Csehétfalván.

Az egyes kistájak (Sóvidék, Erdővidék, Homoródmente) jellemző építészeti jegyei külön-külön is tárgyalásra kerülnek. Érdemes megemlíteni Székelyzsombor nevét, ahol a homlokzati díszítő elemek különös gazdagsággal nyilvánulnak meg a házak padlástéri külső oromfalán.

A könyvet Erdélyben sikerült beszereznem, magyarországi terjesztéséről sajnos nincs hírem.

A szép kiállítású, több mint félszáz színes fotóval és ábrával illusztrált könyvet jó szívvel ajánlom minden – múltunk iránt érdeklődő – Olvasónak.

A nyárra vonatkozóan pedig élvezetes kirándulásokat kívánok a könyvben szereplő épületek egyikének-másikának élőben való megtekintéséhez. Megérdemlik a múltat óvó figyelmünket!

Dr. Ádám Attila

*Székelyudvarhely – Óbuda,
2011. november 25.*

Gondolkodva tanulni annyit jelent, mint biztonságosan befektetni

Íróasztalomnál ülök. Elöttem hordozható számítógépem, fölöttem lámpafény. Bal kezem felől, karnyújtásnyira a teljes szobafalat betöltő magánkönyvtárunk, az ifjabb Pálffy családé. A polconkon sok száz könyv, folyóirat és szótár; legfelül régi nyomtatványok: van, amely több mint háromszáz éves. Jobb kezem felőli fehér falon, berámázott festmények és emléklapok mellett, ovális alapon fába vésett ősi címerünk.

Kezembe veszem néhai dr. Erdő János Teológiai tanulmányok című kötetét és kinyitom. Benne könyvtári pecsétünk magyar és latin nyelven „beszél”: A Pálffy család könyvtára / Credimus in unum Deum.

Felteszem olvasószemüvegem. Elöttem az ismerős idézet, figyelmesen, olvasószemüvegemmel nézem. Idézetek és gondolatok tematikájú füzetembe – még középiskolás koromban, a székelykeresztúri Unitárius Gimnáziumban – több, Konfuciusnak tulajdonított mondást jegyeztem be. Köztük ezt is: „Jobb egy kis fényt gyújtani, mint a sötétséget ócsárolni.” Kolozsváron, 1997 őszén ezt az idézetet választottam mottóként, amikor a miért szeretnék unitárius lelkész lenni kérdés kapcsán szárnypróbálgató gondolataimat papírra vetettem.

Konfucius régi szellemi barátom. Neki köszönhetem azt a felismerést is, amelyet még a kincses városban, vallástörténet, filozófia tanulmányaim során így fogalmaztam meg: Ha Kelet nem termékenyíti meg Nyugatot, akkor Nyugat elpusztítja a Földet.

Megvizsgálók egy más szövegváltozatot is. Úgy amint azt néhai teológiai tanárom ajánlotta, amikor a prédikációírás műhelytitkaiba avatta be a tiszteletes ifjúságot. Amint a bibliai alapgondolat, a textus kibontása során is legalább két Biblia fordítást ajánlott megnézni: hadd lássuk melyik szövegváltozat illet meg, szólít meg „jobban”.

E konfuciusi mondásnak egy másik változata így hangzik: „Tanulni és nem gondolkodni: hiábavaló fáradság; gondolkodni és nem tanulni pedig: veszedelmes.”

Arra gondolok, hogy gazdagító lehet a kínai filozófus-tudóstól származó mondás önértelmező olvasata. E sor kincsesbánya: benne Kelet mindmáig egyik legismertebb bölcse aranymondásán elmélkedhetek. Itt és most ez az idézet hozzám szól. Üzenete engem keres. Az egyéni jellemformálás olyan ösvényét kínálja, mint amelyet Jézusnak a Hegyi Beszédbe tanítása által sejtethünk meg: „Ti azért legyetek tökéletesek, mint ahogyan mennyei Atyátok tökéletes.” (Má-

*A gondolkodás nélküli tanulás – pazarlás.
A tanulás nélküli gondolkodás – veszélyes.”*
(Konfucius)

té evangéliuma 5,48)

Amióta az eszemet tudom, szeretek tanulni. Ennek oka lehet a legalább három nemzedékre visszavezethető értelmiségi, pedagógus felmenők ténye, tudata is. Ettől eltekintve: amikor ez a tanítói-tanári családi vonal még nem volt bennem tudatos, már akkor is egyik legjobb időtöltésként fogtam fel a tanulást. Néhai – boldog emlékezetű – székelykeresztúri pap bácsim, Báró József tiszteletbeli unitárius esperesnek a munkára vonatkozó mondását parafrázálva: „a tanulás a legolcsóbb szórakozás.”

Életkoromnál fogva az úgynevezett fiatal felnőttek korcsoportjába tartozom. Érdekes tapasztalat közel harminchárom éves fejjel kézbe venni olvasmányi jegyzeteimet és megvizsgálni, hogy húsz évesen tanulás témában milyen gondolatokat jegyeztem be a gimnáziumi barna-arany füzetbe: „...tanulni és dolgozni, ez tehát az ifjúság kötelessége. Ügyelni szívének és lelkének tisztaságára, testi egészségére és szellemi tulajdonságainak fejlesztésére. Maga elé tűzni egy határozott célt, úgy tanulásban, mint munkában. A testi-szellemi munka célhoz vezet: ha kellő előkészülettel, kitartással, szorgalommal, megfelelő előrelátással folytatjuk.” (Az ifjúság jogai és kötelességei – Dr. Vajda Béla, 1935. január)

Gyermekkoromtól vonzott a „betűvetés és szóaratás” világa. Egy „rég”i” versemben így emlékeztem meg erről: „oskolámról az irka van eszemben / betűvetés és szóaratás / belélegzett krétapor felhőkben / nebulók közt címszavazás”(emlékvallató).

A tanulás és gondolkodás világában jól érzem magam: tanulni gondolkodva szeretek. Ezekkel párhuzamosan pedig hiszek az Örökkévalóban, aki hitem szerint a Mindenség Lelke. Az értelmes hitet és a hívő értelmet legközelebbi barátainak tekintem.

Éppen ezért, jelen esszében utalnom kell a jeles francia filozófus, matematikus, René Descartes szálóigévé vált latin nyelvű megállapítására: Dubito ergo cogito, cogito ergo sum, sum ergo Deus est. Ami magyarul azt jelenti: Kétkedem, tehát gondolkodom, gondolkodom, tehát vagyok, vagyok, tehát Isten létezik. E szöveggörnyezetben azért idézek Descartes-tól, mert nézetem szerint az újkori filozófiában az ő gondolkodásának hatása legalább akkora horderejű Európában, mint Konfucius tanai hatása mind a mai napig Távol-Keleten. E két – alázatosan alkotó – gondolkodó közt időben legalább kétezer év “szakadék” tátong, de ez nem akadályoz abban, hogy lássuk: gondolataik, munkásságuk kiállta az

idők próbáját. Nézeteikhez mind a mai napig vissza lehet és vissza is kell térni.

Meg kell említenem, hogy Konfucius semmit sem jegyzett fel, fontosabb mondásait követői gyűjtötték össze és őrizték meg a Lun-jü (Beszélgetések és mondasok) című könyvben.

Tovább folytatva az idézet önértelmező olvasatát, tényként kell megállapítanom, hogy az én anyanyelvem a magyar. Áldott emlékü néhai Édesanyám naplójegyzete szerint már egy éves koromban beszéltem és jártam. Három éves koromban már román nyelven is értekeztünk: kiváltságos helyzetben voltam Székelykeresztúron, hiszen egyik szülőm román nyelv- és irodalom szakos tanár volt. Emlékszem, az elemi osztályokban minden idegen nyelvű szót meg akartam érteni, hogy képszerűen lássam a jelentést. Bevalom, akkor még nem tudtam, hogy az emberi elme képekben gondolkodik.

Jóval később, már középiskolás éveim elején olvashattam arról, hogy mennyire „elmés” tevékenység a gondolkodva tanulás. Amikor éber állapotban vagyunk elménk másodpercenként mintegy huszonhárom képet képes rögzíteni és mindegyik hasonló az általunk ismert képekhez. Egy perc alatt 23 x 60, tehát 1380 kép kerül be az emberi elmébe. Egy óra alatt még hatvanszor több és így tovább. Ha kíváncsiak volnánk, hogy egy 60 évet megért ember hány képpel rendelkezik, számítsuk ki.

1989 őszén Székelykeresztúron az orosz nyelvet kezdtük tanulni; 1990 kora tavaszától már Magyarországról érkezett angol nyelvtanárt kaptunk. Az anyanyelvemre még le nem fordított, képileg még nem „látott” szöveg bemagolását meg sem kíséreltem. Arra törekedtem, hogy amit elsajátítok, azt hatékonyan tegyem: elsősorban azokból a tárgyakkól, amelyek érdeklődési körömhöz tartoztak: irodalom, nyelvtan (ezen belül a magyar, a román, az angol, a német és a latin) történelem, földrajz, filozófia, pszichológia, vallás. Imént szoltam a képekben való tanulásról és gondolkodásról. Nézzük csak milyen szavaink vannak: képesség, képtelenség, képzelet, képzés, képző, képesítés, képviselő, képviselő. Megelőztek volna bennünket nyelvalkotó őseink?

Szeretek gondolkodva tanulni, földi időmet nem pazarolni. Az egyéni haszon szempontjából szeretnék továbbra is biztonságosan befektetni, azaz tanulva gondolkodni. Amennyiben ezt teszem, akkor „belőlem is nyernek” azok az emberek, akik lelki-szellemi vezetésemet igényelve hozzám fordulnak. Ha nem tudnánk, hogy Konfuciustól származik a fent említett mondas, akkor is következtethetnénk arra, hogy egyszerű igazságot nagyszerűen megfogalmazni képes elmétől születhetett e megállapítás.

Ehhez kapcsolódik az az eszmefuttatás, hogy aki gondolkodva tanul, az képes valamiről képet alkotni az elméjében: az az ember egy képzett valaki. Ám ha erre képtelen, ha csupán szöveget magol és közben elméjében nem jön létre kép, akkor ezt az embert butának, ostobának hívjuk, mert szellemileg balga, képesség nélküli.

Egyetértek L. Ron Hubbard megállapításával, aki a hatékony tanulás, a tartós ismeretszerzés legfőbb akadályának a meg nem értett szót tekinti. Amennyiben egy mondatban található olyan szó, amelyről én elmémben nem tudok képet alkotni, és tovább lépek anélkül, hogy megértettem volna, akkor a tanulás jelszava alatt valójában életem drága idejét pazarlom.

Ami a távol-keleti mestertől származtatott mondat második részét illeti: a tanulás nélküli gondolkodás veszélyességére még Kolozsváron, 1997 decemberében, kollokvium időszakban jöttem rá: annyit elmélkedtem, gondolkodtam az Ószövetség eredeti nyelve, a héber nyelv sajátosságain, hogy közben kevés időt szántam a „szent nyelvtan” tanulására. Meg is látszott az első írásbeli számonkérés alkalmával. Tanulás, nyelvtani alapvetés nélkül képtelen voltam megoldani a feladatokat. E tapasztalat arra készítetett, hogy később több időt szánjak a héber nyelvtan tanulására. Hát nem gyermekjáték, de az ősi nyelv különleges, szakrális varázsa megérte a fáradságot. A kurzus bevezetőjében ezt olvashattam: „Szeresd Istent! Érte a hébert is megtanulod!” Ószövetségi szövegeket tanultam meg, minden szót megértve, ezért van az, hogy mind a mai napig megmaradt ez a tudás. Vallásóráim időnként kérve kérnek: „Pap bácsi, mondjon valamit héberül a Tízparancsolatból!”

Ami e tanácsnak a jövőre tekintő hasznosítását illeti: igyekszem betartani. Egyrészt a Konfucius életműve iránti tiszteletből, másrészt azért, mert a mindennapi életben működő gyakorlati valóságáról már többször is meggyőződtem. Fontos szempont az is, hogy – akárcsak én is – az ókori mester lényegesnek tartotta a régi hagyományok és az idősök tiszteletben tartását. Követjük-e Konfuciust? Szeretnénk-e biztonságosan befektetni?

Esszém végén úgy érzem, hogy meg kell osztanom egy verset, amely e februári hidegben járva, a közelgő tavasz érkezését várva, a templom járdai hólapátolások, sepregetések közt bennem muzsikált:

„Tanulni kell. A téli fákat.

Ahogy talpig zuzmarásak.

Tanulni kell. A nyári felhőt.

A lobbanásnyi égi-erdőt.

Tanulni kell mézet, diót,

jegenyefát és úrhajót,

a hétfőt, keddet, pénteket,

a szavakat, mert édesek.

Tanulni kell magyarul és világot,

tanulni kell mindazt, ami kitarul,

ami világít, ami jel:

tanulni kell, szeretni kell.

(Nemes Nagy Ágnes: Tanulni kell)

*Pálffy Tamás Szabolcs, 3. év
Kommunikáció és
közkapcsolatok szak
SAPIENTIA-EMTE*

Nagyon nehezen jött el a tavasz itt, az Alföld e táján is. A március elején megérkezett egyetlen golya a városkánk főutcáján lévő fészken a hónap végéig kellett várjon társára. A templomunk golyái is csak húsvétra jöttek meg. A fecskénk április végén csivítették be a házunkba megérkezésüket. Közben hidegek, fagyok, esős, ködös, szeles idők, igazi áprilisi bolond idők kíséltették a fák rügyezését, virágok bomlását. Kis gyülekezetünk életének tavasz- és ünnepváró hangulatát gyászosra festette volt gondnokunknak váratlan halála.

Március 2-án kísértük utolsó útjára Barta János, 76 évet élt testvérünket. 2-3 éve kezdődtek a gyengülés jelei, még gondnok korában, de végig vitte a mandátumát betegen is. Eljárt feleségével a templomba, velem pedig a főhatósági ülésekre, ahol lelkesen támogatta az egyházszeink egyesítését. Az utóbbi időkben már templomba sem tudott eljárni, többször volt kórházban, több mindennel kezelték, mindenképpen élni akart, hiszen karácsony előtt saját traktorával még felszántott egy darabot földjeiből, így várta a tavaszi vetés idejét. De Istennek tartozunk hálával gazdag, értéktelítő életéért. Nyugalma legyen csendes. Istennek más volt az akarat, és elszólította számadásra. Nagy részvét mellett búcsúztattuk.

Március 3-án búcsúztattuk Mogyoróssy Györgyné Daru Margit, 76 évet élt testvérünket. A Hajnal István Idősek Otthonának lakója volt néhány éve. Azelőtt tagja volt a Nyugdíjas Klubnak és a benne működő Dalárdának. Sokat járt templomunkba, nem csak a fellépések alkalmával, hanem élettársával is és annak halála után egyedül is. Az otthonbeli havonkénti istentiszteleteinknek és szertartásainknak lelkes látogatója volt, amíg járása nem gyengült.

Reformátusból lett – akárcsak a volt gondnokunk – gyülekezetünk tagja, támogatója.

Ugyanaznap a temetés után részt vettünk a Nyugdíjas Klubok tavaszváró rendezvényén, ahol dalárdánkkal szerepeltünk és köszöntöttük a

nőket a közelgő Nőnap alkalmából.

Március 4-én Gyulán megtartottuk soros istentiszteletünket és számadó közgyűlésünket.

Március 6-án délután fontos meg tárgyalni való dolgokról ülésezett egyházi elnökségünk.

Március 8-án Gyomaendrődön Nyugdíjas Klubok nőnapjára és március 15-i ünnepségén vettünk részt, ahol klubunk dalárdájával és feleségemmel tartalmas műsort mutattunk be.

Március 9-én Farkas Zoltán megyei elnök meghívására Békéscsabán részt vettem a megyei egyházvezetők találkozáján, megbeszélésén, ahol szomorúan vettük tudomásul, hogy az egyházak megyei támogatása a továbbiakban, az országos átrendezések miatt elmarad.

Ugyanaznap részt vettem a Határon Átívelő Együttműködés rendezvényén a helybeli polgármesteri hivatalban, ahol felszólalt Biró Rozália testvérünk is, Nagyvárad unitárius alpolgármesterasszonya, akinek meghívásában mi is részt vettünk, és el is jött értünk is.

Március 11-én megemlékeztünk az 1848/49-es forradalom és szabadságharc évfordulójáról, amikor az alkalomhoz illő verseket és énekeket adtak elő hittanos gyermekek és felnőttek.

Március 15-én részt vettünk a városi ünnepségen, ahol a gondnokkal koszorúztunk az 1848/49-es emlékműnél egyházközseink és lovagrendünk nevében. Sajnos nem sikerült megtartani azt, hogy felváltva temp-

lomainkban tartsunk emlékestintiszteletet. Személyes meghívót kaptam a fővárosi, Kossuth-téri megemlékezésre, ahova Bere Károly polgármester társaságában mentünk el a hivatal kisbuszával 16-an. Mi bejutottunk a díszvendégeknek fenntartott helyre, a többiek a tömeggel együtt hallgatták a beszédeket, műsorszámokat.

Az ünnepség után meghívtam a csapatot a püspöki hivatalba, hogy megmutassam az én „munkahelyemet”. Tündi presbiter képviselő segítségével megvendégtünk a társaságot kávéval és jó borral. Közös fényképek is készültek a püspöki irodában. Szép élményekkel megrakottan jöttünk haza, a hivatal útközben meghívott egy közös ebédre.

Március 19-én délután a polgármesteri hivatalban a civil szervezetek, alapítványok és egyházak képviselői találkoztak (mi mindháromban érdeklőként) meg tárgyalni az új jogszabályok szerinti bejegyzések, pályázatok, támogatások, elszámolások rendszerét.

Március 20-án elnökségi ülésen vettem részt, ahol a fő téma az ingatlanunk ügyei voltak.

Március 24-én Budapesten részt vettünk Bánsághy Sándor gondnokkal az évi első, rendes Egyházkerületi Képviselő Tanács ülésén, ahol elfogadtuk az előző év zárszámadását is. Az ülés szünetében a Kossuth Rádió szerkesztője, Veres Emese Gyöngyvér interjút készített velem a nyárárdmenti húsvéti virágzásról,

Füzesgyarmati polgármesteri látogatás a püspöki hivatalban március 15-én.

amit április 9-én este fél 11-kor közvetített is a rádió.

Március 27-28-29. napjain Kolozsváron ülésezett az Alaptörvény Előkészítő Bizottságunk.

A március végi és április eleji szerdákön és csütörtökön készülünk a Passió előadására. Megkértük a Hagyományörző Népdalkört, hogy a mi énekeseink mellett ők is segítsenek.

Április 1-jén, virágvasárnapján köszöntöttük két hittanos gyerekünket, Korcsok Klárit és Kovács Laurát, akik a XII. Debreceni Országos

Mazsorett Fesztiválon, március 31-én, korcsoportjukban, csapatukkal „Kiemelt Arany Oklevél” minősítést szereztek. Büszkén hozták, és be is mutattuk az oklevelet és fényképeket. Őszinte elismerésünk a lányoknak!

Április 6-án, Nagypénteken utolsó útjára kísértük és eltemettük özv. Györössy Lajos, 72 évet élt testvérünket. Római katolikusnak született, de a baráti család minket kért meg a búcsúszertartás elvégzésére. Nem egészen 3 hónappal előtte temettük el feleségét. Közös lányuk, Margit így 3 hónap alatt teljesen árva maradt. Az Isten adjon csendes pihenést az elhaltaknak! Ugyanaznap este fél 7-kor mintegy fél száz érdeklődő előtt előadtuk a templomban a Passiót. A mostoha idő ellenére

szép, kellemes ünnepeket kívántunk egymásnak az éneklés után.

Húsvét áldott ünnepén a Kebluksek Béla virágkertész gyönyörű csokrával feldíszített úrasztalát megterítettük úrvacsorára. A gyászoló család emlékező tagjaival együtt 38 személy élt a hite erősítő alkalommal, délután az Idősek Otthonában pedig 12 személy.

Gyulán, a Pándy Kálmán Kórház kápolnájában erdélyi és budapesti hívekkel együtt 21 felnőtt vett úrvacsorát, de jelen volt néhány gyerek is. Megbeszéltük, hogy pünkösdi alkalmával lesz három keresztele, és két fiatal készül konfirmálni Őszi Háladási ünnepén.

Húsvéthétén csak Füzesgyarmaton volt istentisztelet, a rossz idő miatt kevés érdeklődővel.

Húsvét csónkahetén, 12-én feleségemmel részt vettünk az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége Hódmezővásárhelyre kihelyezett munkaülésén. Nagyszerű élmény volt találkozni szolgatársaimmal, sok fiatallal, akik majd továbbviszik a stafétabotot egyesített egyházunkban. Alkalmunk volt meghallgatni két tartalmas előadást is. Sajnálunk, hogy másnapi lekötött programom miatt haza kellett jönni. A lelkesztársakat meghívtam, hogy a következő évben a kihelyezett ülésüket Füzesgyarmaton tartsák, ahol szeretettel fogadjuk.

Április 15-én megemlékeztünk a Költészet Napjáról. Az alkalomhoz illő felolvasásokat tartottunk József Attila és Márai Sándor verseiből, akik mindketten április 11-én születtek, de az évtizedekkel ezelőtt elindított költészet napját csak József Attila születéséhez kötötték, mert nem ismerték el (inkább elhallgatták) Márai Sándor irodalmi nagyságát.

Április 16-ra meghívást kaptunk a Holokauszt Magyarországi Emléknapja alkalmából tartott megemlékezésre a Páva utca, 39. szám alatti Holokauszt Emlékközpontba, délután 2 órára.

Április 19-20. napjain Budapesten folytatta munkáját az Alaptörvény Előkészítő Bizottság.

Április 19-én délután jelen voltam a Hadtörténeti Intézetben megrendezett Antall József Emlékkonferencián, ahol neves történészek és politikusok előadásait hallgathattuk meg.

Április 28-án felavattuk Orbán Balázs, a „legnagyobb székely” első emléktábláját azon a házon (IX. ker., Kálvin tér, 7. szám, a Lónyai utcai homlokzaton), ahol lakott Budapesten, amikor ott tartózkodott. Az avató beszédet Bálint Benczédi Ferenc, kolozsvári püspök mondta, a konferencián előadást tartott Dr. Kovács Sándor teológiai tanár. Én is felolvastam a mi, füzesgyarmati em-

léktábla-avatásunkra írt gondolataimat. Többen tartottak előadást neves meghívottak és szervezetek megjelent képviselői előtt. Kiállítás és könyveladás is volt.

Április 29-én gyermekistentiszteletet tartottunk, a „szertartást” Korcsok Klári és öccse, Andris végezték. Utána szeretetvendégség volt és sok-sok értékes tombolat sorsoltunk ki.

Május 2-ra meghívást kaptam a Parlamentbe, a köztársasági elnök megválasztására. Nagy élmény volt Dr. Áder János elnökké választása, tartalmas beszédének meghallgatása.

Május 2-3-4. napjain Kolozsváron folytatta munkáját az Alaptörvény Előkészítő Bizottság.

Május 6-án nagyszabású Anyák Napját tartottunk. Közel kéttucat gyermek köszöntötte édesanyját, nagymamáját, dedíjét verssel, virággal, énekkel. Szerepelt a nyugdíjas dalárda és a népdalkör néhány tagja is. Az ünnepet felvette a helyi TV is, kétszer két városban fogja leadni. A gyülekezet is megajándékozott minden jelenlévő nőt egy-egy szál szép kálával.

Május 10-én részt vettem Füzesgyarmat város polgármesterének társaságában Magyarország újonnan választott köztársasági elnöke, Dr. Áder János beiktatásán.

Volt és lesz mozgalmas élet e kis gyülekezetben, Isten segítségével bízva próbálunk értéket teremteni munkát végezni mind gyülekezeti, mind pedig egyetemes egyházi szinten.

Befejezésül egy biztató üzenet későn érkezett „vendégeink” részéről: Valami gonosz, mindig ricsajozó vererek a tél folyamán elfoglalták az egyik fecskefészket. Aztán le is verték. A megérkezett fecskék nem azal foglalkoztak, hogy sopánkodjanak, hanem elkezdtek új-jáépíteni sárhajlékukat, mert teremtett ösztönük azt súgta, hogy újra kell kezdeni...

Áldott tavaszt, sok szép napot, istenes alkalmakat kívánunk Minden-
kinek:

Balázsi László

Résztevők az Unitárius Lelkészek Országos Szövetségének hódmezővásárhelyi munkaértekezletén.

Foto: Pálfi Tamás Szabócs

PESTSZENTLŐRINC

Öröm és megtiszteltetés volt számomra, hogy 2011 októberében a pestszentlőrinci közgyűlés megválasztott lelkészének, ahol az elmúlt években lelkész híján helyettesítésekkel folytak az istentiszteletek. Nem volt lelkipásztori gondozás, hitoktatás, mindamelllett, hogy a gyülekezet előző gondnokasszonya, Tóthné Erdő Mária erején felül megtett mindent a fennmaradásért, és mind a mai napig nagyon sok önkéntes segítséget nyújt a gyülekezetnek és nekem, mint gyülekezeti munkatárs.

Így a legfontosabb feladat a hívek felkeresése, családlátogatás, hitoktatás, gyülekezeti alkalmak szervezése, egyszóval a szétszéledt nyáj összeszedése, egyben tartása. Emellett a templom és a hozzátartozó gyülekezeti terem rendbe tétele, a felújítási munkák és a kert rendezése is sok erőfeszítést kíván a gyülekezet-től. Az Unitárius Alapítványtól elnyert pénzből tudtuk a templomtornyot megjavítani, kipucolni és a harangot letisztítani, ehhez a feladathoz hozzájárult Bodor Sándor presbíter atyánkfia is jelentős önkéntes munkával.

A lőrinci unitárius gyülekezethez tartoznak a szomszédos kerületek és a dél-pesti elővárosok is, de nagy számban élnek híveink a 18. kerület-

ben. A gyülekezetben megnövekedett az aktív hívek száma, akik templomba járnak, akik hozzájárulnak a gyülekezet életéhez, akik imáikban hordozzák a közösség sorsát. A lőrinci hívek szívesen vállalnak és végeznek önkéntes munkát, kisebb javításokat, felújításokat, kert-gondozást, belső takarítást, főzést az összejöveteleinken. A gyülekezet híveinek száma az elmúlt évtizedben megnövekedett az Erdélyből áttelepedett hívekkel.

Október 23-án, istentisztelet keretében emlékeztünk meg az 1956-os forradalom mártírjaira, különösen az unitárius vallású testvéreinkre.

Október 30-án, halottak-napi istentiszteletet tartottunk, gyertyagyújtás mellett emlékeztünk egyházunk nagyjaira és személyes-családi halottainkra. Híveink nagy számban vettek részt ezen az alkalmon. Az istentisztelet után az emlékezés koszorúit vittük el a Kispesti temetőbe, és lőrinci temetőkre.

November 13-án, Dávid Ferenc vasárnapján egyházalapító mártír püspökünkre emlékeztünk Elekes Adrienn szavalatával.

November 23-án a 18. kerületi Dávid Ferenc táblánál tartottunk megemlékezést lelkész és gondnok szolgálatával.

December 10-én, szombaton délután adventi koncertet és gyülekezeti összejövetelt tartottunk a régi magyar egyházi zenét játszó Musica Hungarica együttes szereplésével. A rendezvény a 18. kerületi Önkormányzat pályázati támogatásával valósult meg.

December 18-án, vasárnap tartottuk a gyermek karácsonyfa ünnepséget. 65 hívünk volt jelen és összesen a gyermekeknek 35 csomagot osztot-

tunk ki. Köszönöm a szülők felkészítését és a gyermekeknek a szép szavakat, énekeket.

December 25-én, karácsony ünnepén úrvacsoraosztással egybekötött ünnepi istentiszteletünk volt 106 fő jelenlétével.

Február 5-én „Családi vasárnapot” tartottunk, a gyermek-istentiszteletet Szász Adrienne lelkész nő végezte, melyet szeretetvendégség követett.

Március 18-án istentisztelet keretén belül megemlékeztünk az 1848. március 15-i forradalom kezdetéről. A gyülekezet konfirmandus ifjai lelkesen készültek egy kis műsorral, szavalatokkal. Köszönet érte! Szereplők: Gadácsi Dorottya, Gadácsi Lilla, Pölöskei Brigitta, Hegyi Róbert.

Április 21-én emlékeztünk néhai dr. Jakab Jenő lelkészre Szathmáry Zsuzsa beszédével, majd előadást tartott dr. Lőrincz Ernő jogtanácsos, volt főgondnok-helyettes. A gyülekezeti esten fellépett a Kispesti Gyöngyvirág Kamarakórus. A műsort szeretetvendégség követte, a hagyományos borsos-tokány puliszkával, Kováts Levente presbíter és Szathmáry Zsuzsa jóvoltából.

A pestszentlőrinci gyülekezet évek óta szoros kapcsolatot ápol a Tordatúri Unitárius Egyházközséggel. Felvettem a kapcsolatot Bodor Piroska lelkész nővel és meghívtuk a tordatúri unitáriusokat 2012. május-júniusára egy testvéri látogatásra, amit ők örömmel fogadtak.

Nyolc fiatal készíték föl a konfirmációra, akik 2012. június 10-én tesznek bizonyosságot unitárius hitükről.

Dr. Szent-Iványi Ilona

Új szórványlelkészt köszönthetett a beregi unitárius szórvány 2012 tavaszán. A nagykirályi Bartha Mária Zsuzsanna lelkésznőt nevezték ki a kocsordi anyagyülekezet lelkészévé, miután Nyitrai Levente lelkész úr nyugdíjba vonult. A lelkésznőtől a beregi misszió az ifjúsági munka fellendülését várja (gyermekfoglalkozás, kátézis, ifjúsági istentisztelet). Bízunk benne, hogy a missziós munka fellendülésével megerősödik a beregi unitárius szórvány is.

A Beregi Ünnepi Hét keretein belül megrendezésre került a Partium folyóirat szerzőinek felolvasóestje. A rendezvénynek a vásárosnaményi Balázs József Városi Könyvtár adott otthont. A könyvtár vezetője, Fejes Csilla fogadta és látta vendégül a folyóirat szerkesztőit és szerzőit.

Felhős Szabolcs, a Partium főszerkesztője köszöntötte a vendégeket és a népes közönséget. Ezek után ismertette a lap történetét, szellemi hagyatékának fontosságát, hangsúlyozva az unitárius szellem jelenlétét, annak összetartó erejét a folyóirat életében. Majd a szerzők olvastak fel verseikből. Lőrincz P. Gabriella (Beregszász), Farkas Gábor (Debrecen), aki egyben a felolvasott művek mellett bemutatta 2011 decemberében megjelent kötetét Törzsét tartó fa címmel, melyet az érdeklődők a helyszínen megvásárolhattak. Ezek után Oláh András és Kürti László mátészalkai, illetve Bakos Kiss Károly beregújfalui költők felolvasásával folytatódott az irodalmi délután. Dr. Nagy Ákos, az UART elnöke a fiatalabb nemzedéket biztatta publikálásra, felajánlva a folyóirat és az UART-blog, internetes oldal (<http://uninaplo.unitarius-halo.net/uart/>) lehetőségeit. Varga János, a Partium prózarovatának

Meleg hangulatú baráti összejövetel részesei voltunk március 4-én délután. A Nyíregyházán élő unitárius közösségünk köszöntötte lelkészünket, nyugdíjba vonulása alkalmából.

Nyitrai Levente lelkész úr, aki Kocsordon él és teljesít szolgálatot, közel két évtizede gondozta maroknyi kis csoportunk lelki életét. Fáradságot nem kímélve, havonta utazott hozzánk, tartott istentiszteletet, keresztele, eskette gyermekeinket, látogatta betegeinket, kísérté utolsó útjára elhunyt szeretteinket. Közös énekléssel, imádkozással és szeretet-vendégséggel köszöntük meg fáradozását, kívántunk neki békés, örömteli nyugdíjas éveket.

Nyitrai Levente unitárius lelkész március 15-én 11 órakor Kocsordon búcsú-istentiszteletet tartott.

Nyíregyháza, 2012. március 8.

Palotayné Kovács Annamária

Az új szórványlelkésznő köszöntése. Bartha Mária Zsuzsanna lelkésznő és a beregi unitárius delegáció Kocsordon.

szerkesztője beszélt munkája érdekességéről, nehézségeiről. A rendezvény kötetlen beszélgetéssel zárult, az olvasók, érdeklődők hozzászólása, kérdései emelték az ünnepi hangulatot.

A Kárpátaljáról érkezett vendégek a Tomcsányi kastélyban vendégeskedtek, ahol dr. Kopriva Attila, munkácsi festőművész, grafikus kiállítását tekinthették meg. Az irodalmi estet megelőzően dr. Nagy Ákos és Lőrincz P. Gabriella hűségfogadalmat tettek a beregi unitárius szórványban való munkálkodásra.

Felhős Szabolcs

A Lakiteleki Népfőiskola Balázs Ferenc Kollégiuma

Immár második évfolyamába lépett a Lakiteleki Népfőiskola keretei közt működő Balázs Ferenc Kollégium, amely a nagy szellemű előd örökébe lépve a mindennapok gyakorlatában igyekszik megvalósítani és továbbgondolni munkásságát, hagyatékát.

A Lakiteleki Népfőiskola azon kevés magyarországi intézmények közé tartozik, amely tisztában van az unitá-

rius értékekkel és ápolja is azokat. Célja a magyarság szellemi és kulturális életének, nemzeti és keresztény hagyományainak megőrzése, ápolása és továbbadása. Csodálatos alkotásuk a Keresztény Panteon, ahol az első sorban ott találjuk a magyar unitárius egyház egyesítő püspökének, Józan Miklósnak szobrát, aki sokoldalú munkásságával, közéleti súlyával növelte unitárius egyházunk történelmi tekin-

télyét, miután 1940 szeptemberében a két unitárius egyházrész egyesült.

A másik nagyszerű park a Nemzeti Panteon, ahol számos nemzeti híresség szobra között, Németh László és Illyés Gyula társaságában ott találjuk Balázs Ferenc mellszobrát. Lezsák Sándor a népfőiskola elnöke példaképül állította az utókornak, a fiatal magyar nemzedéknek Balázs Ferenc népnevelő munkásságát. A mellszo-

bor talapzatára ezt írták: „népfőiskolát álmodó, szervező mészárosi prédikátor, a falu szerelmese”.

A Balázs Ferenc Kollégium foglalkozásain megtanultuk, hogy a népfőiskola feladata a nemzeti értékek felmutatása. Az első évben megismerkedtünk Balázs Ferenc munkásságával Bálint Róbert mészárosi unitárius lelkész szemléletes előadásában, majd a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola tevékenységének ismertetésekor magyarországi utóéletével is megismerkedhetett a mintegy 50 fős hallgatóság. A foglalkozások évente 4 alkalommal, egy-egy hétvégén zajlanak (péntek, szombat, vasárnap).

A népfőiskolai mozgalom megismerését a dán Grundtvig püspök, az európai népfőiskolai mozgalom elindítója munkásságának elemzésével kezdtük el. A gyakorlatban tanulmányoztuk az önellátó falu modelljét. Egyik szép mintáját a szatmári Túristvándiban találjuk, melynek polgármester asszonya beszámolt eredményeiről. Megismerkedtünk a közösségépítés fortélyaiával is, majd a civil kezdeményezések elemzése kapcsán eljutottunk az önfenntartó falu szellemiségéig. (Mintapélda lehet Ba-

lázs Ferenc szövetkezeti mozgalma, népfőiskolai tevékenysége). Végül a hagyomány és modernitás témakörével zártuk az első évfolyamot.

A hagyomány az emberiség több évezredes tapasztalata. Igen fontos a nemzet életében, mivel ha erős az identitás, akkor kisebb a bűnözés és a halálozás. A jó nevelés cölöpöket rak le, óvodás kortól a hagyományokra nevel, amire a ma embere is építhet, a modern polgár életvitelét választva.

Az idei évfolyam foglalkozásain olyan neves tudósok osztották meg velünk világlátásukat, tudományos tapasztalataikat, mint Réthelyi Miklós (agy, tudat és lélek), Vizi E. Szilveszter (vallás és tudomány), Német Erzsébet (a közszereplésről), és Lezsák Sándor (a közösség-szervezésről). Balog Zoltán államtitkár a közosségtudatról és identitásról fejtette ki véleményét.

Úgy kell élnünk és dolgoznunk, hogy a lelkiismeretünk tiszta legyen, hogy Istent tetten érzjük lelkünkben. A hitet nevelés által kapja az ember, tehát a népfőiskolák elsőrendű feladata: lelket önteni az emberekbe, legyen küldetésük és hitük.

A Balázs Ferenc Népfőiskola tény-

Balázs Ferenc mellszobra Lakitelken

kedésének bemutatása mellett sort kerítettünk az egyetlen unitárius szellemiségű kulturális lap, a Partium bemutatására, mely nagy sikert aratott, új érdeklődőket megnyerve ügyünknek. Ezzel is erősítettük Balázs Ferencnek, lelki és szellemi példaképünknek hagyatékát.

Felhős Szabolcs

KELET FELŐL

Tavaszi csokor az UART költőinek verseiből

Margaréta

Kapaszkodik bolyhos szára
az égre,
kelyhét nyitja a reggeli
napfényre
Kifeslik a margaréta
virága,
méhek szállnak bódultan
a szirmára.

Budaházi István

Tavaszi dal

Tavaszi lángja, tüze,
pirkadj föld kikelete!
Serkenj legelők
zöld fűszála,
szik gyepe,
ligeti zsálya!
Bomolj ki barka!
Derülj ég kéksége!
Föld kies, nagy határa,
bódulj székfűvirágba!

Ószabó István

Figyelj rám!

Csillag előtt
Alkonyat.
Erős bennem,
zúg a Nap,
szólt, dalolt a
pillanat.
Mert a gyáva,
az szavam,
Kérlek ne nézz,
figyelj rám:
benned építem
Magam.

Diószegi Szabó Pál

Weöres és Pilinszky

A dal és a csönd
Két orgona
Százlyukú síp
S a lyuk maga
Százszínű fény
S az éj hava
A dal és a csönd –
Ha szólana

Bakos Kiss Károly

Pastoral

A Bach-csomópont ránk rivall
benzingőzős fugáival,
te pianóban mondd el,
rákontráz száz Ford, száz Opel.
A csodálatos mandarin
utcára tódult hangjain
míg kezded siklik dúlt, rokon,
idegen, bús húrokon,
a hangjuk hínár és moszat,
mit algásodó kozmosz ad,
s ha elhallgatsz, sírják tovább
roncsolt világok káoszát.

A szabadba vág halovány
énekével egy csalogány,
égszínkép szemhéjad mögött
esik, villámlik, mennydörög,
a fák köröttünk álldogálnak:
Publikuma e Pastoralnak,
a múltban visszhangzik rekedt
Suttogásként kölcsön-neved,
nem testesülsz, nem vált valóra
a metrum bongása sem,
Flóra.

Mogyorósi László

Február 28-án tizenkét asszony és leány gyűlt össze a Nagy Ignác utcai gyülekezeti teremben, hogy megalakítsák a Budapesti Unitárius Egyházközség Nőszövetségét. Az összejövetelt történelmi visszatekintéssel nyitották meg, amelynek folyamán felelevenítették az unitárius nőmozgalom történetét Budapesten és Erdélyben. Budapesten 1922 tavaszán, Józán Miklós kezdeményezésére megalakult a Dávid Ferenc Egylet és annak női tagozata, amely később felvette az Unitárius Nőszövetség nevet. Havonta rendeztek összejöveteleket. 1936-ban a magyarkúti ingatlanban kapott helyet a szövetség. A tevékenységeik között szerepel a háború után ruha- és élelmiszer-segély kiosztása, szegények megsegítése, gyerekek táboroztatása Magyarukton. Az Unitárius Nőszövetséget a kommunista Belügyminisztérium oszlatta fel, 1950-ben. Erdélyben már 1992-ben megindult az újjászületés folyamata. A helyi nőszövetségek száma egyre nő, jelenleg 93-at tartanak nyilván. A Budapesti Unitárius Egyházközségnél is felvetődött ez a gondolat, így több mint hatvan év után újra életre keltették. Célkitűzéseik többek között: az egyházi rendezvények pártolása, önálló rendezvények szervezése, valláserkölcsi nevelés támogatása, magányos öregek, árvák, sokgyermekes családok, hátrányos helyzetű személyek anyagi és erkölcsi támogatása, népi mesterségek, népművészeti hagyományok ápolása, jótékonyági társadalmi akciók szervezése, bekapcsolódás más nőmozgalmakba.

Március 22-én, az Érték+Örző Estek sorozatában a 90 éves Dr. Hárdi István pszichiáter főorvos, kandidátus, címzetes főiskolai tanár tartott előadást, Szent Antal megkísértése – A kísértés képi kifejezése a Szent Antal ábrázolások tükrében címmel. „Miért olyan kedvelt a téma? – vetette fel az első nagy kérdést Hárdi tanár úr, amelyre több válasz is le-

hetséges. Ez a legenda már régen kilépett a vallásos etika határai közül, és egyéni, sőt interkulturális téma lett. Előadónk 560 különböző képzőművészeti ábrázolást gyűjtött össze, s ezek fele modern, vagyis a legenda ma is kedvelt téma a képzőművészetben. A harmadik és legfontosabb válasz azonban „az általános emberiben, a mindenkiben előforduló döntési problémákban, a kísértés konfliktusában, a létbizonytalanságban, az öröm, az elfojtás és lemondás, az élet és halál nagy kérdéseiben keresendő”. Az est házigazdája Gazdag Árpád egyházi előadótanácsos, lapunk szerkesztője volt.

Március 25-én, vasárnap az istentisztelet után tartottuk évi rendes egyházközségi közgyűlésünket, amely egyhangúlag elfogadta Kászoni József lelkészi beszámolóját, a 2011. évi zárszámadást és a 2012. évi pénzügyi tervet. Az erdélyi és a magyarországi egyházrész egyesítési folyamatáról, ennek közelgő nagy eseményeiről Barabássy Sándor presbiter, a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületének főgondnok-helyettese adott tájékoztatást.

Április 6-án, Nagypénteken este zsúfolásig megtelt a templomunk arra az ökumenikus istentisztelet keretében rendezett hangversenyre, amelyen Giovanni Battista Pergolesi (1710–1736) kantáta-oratóriuma, a Stabat Mater szólalt meg. A szopránról Karácsonyi Linda, a mezzót Geréb Zsuzsanna énekelt, közreműködtek Maria Teresa Uribe énekművész bécsi és budapesti mesteriskolájának növendékei, Maria Teresa Uribe vezényletével.

Április 8-án, Húsvét vasárnap reggel 9 és délelőtt 11 órakor, illetve április 9-én, Húsvét hétfőn 11 órakor úrvacsorával egybekötött istentiszteleteket tartottunk. A szószéki szolgálatot vezető lelkészünk, Kászoni József mellett Demény Ágnes Zita torockói származású unitári-

us teológiai hallgató végezte. A három istentiszteleten több százan vették magukhoz a Jézus életére, halálára és tanítására emlékeztető jegyeket, a kenyeret és a bort.

Április 12-én, csütörtökön folytatódott az Érték+Örző Estek sorozata: Salamin András tartott előadást Az utolsó honfoglalás című, a közelmúltban megjelent kétkötetes munkájáról, amely a magyar őstörténet teljesen ismeretlen fejezetét, a svájci Hun-völgy krónikáját mutatja be. Salamin – akinek

felesége, illetve Erős Gábor volt a szerzőtársa – öt éves kutatómunkával, sok-sok utazással térképezte fel a svájci Val d’Anniviers történetét. Az itt élő emberek még ma is hun származásának tartják magukat. Elbeszélésekből, legendákból úgy tudják, hogy őseik Attila katonái voltak, akik itt maradtak, esetleg ide vándoroltak Attila halála és a hun birodalom szétesése után. Ez a nép valaha hun–magyar nyelvet beszélt, s ez a nyelv a könyv szerint egészen a 16. századig fennmaradt. Ma már csak töredékei élnek, de a tradíció pontosan nyomon követhető. Az Érték+Örző est házigazdája Tim Katalin presbiterünk volt.

Április 15-én, vasárnap az istentiszteletet követően Kászoni József lelkész nyitotta meg Holicska István marosvásárhelyi képzőművész Éden arboréruma című kiállítását, amely a hónap végéig volt látogatható.

Retkes Attila

Szokatlan összeállítású csapat érkezett a János Zsigmond Unitárius Kollégium jégbordás udvarára 2012. február 24-én az esti órákban Kolozsvárra.

A dévai zarándoklaton megismert, Magyarországról érkezők között most nem csak nézők, műélvezők érkeztek, hanem a XV. ODFIE Szavaló- és Nép daléneklő Versenyen fellépő fiatalok is.

Bár a kísérők száma még mindig meghaladta a szereplőket, érezhetően javult az arány.

A két lány gondosan felkészült az előre megadott kritériumoknak megfelelően. A versek között kötelezően Dsida Jenő, Kányádi Sándor, Szabédi László és Szilágyi

Domokos versei, illetve egy szabadon választható költemény volt, népszerűsítve a Kolozsvárhoz kötődő költők műveit. A népdalt éneklők előzetesen 4 + 1 dalból álló listát hoztak, melyek közül 4 szabadon választható egy pedig előre megadott tájegység szerinti felsorolásból származik.

A rendezvényen aktívan résztvevő Budapest és környékén nevelkedett fiatalok száma tovább növekedett a már elkezdődött programra való belépésünkkor. A rendezvény egyik műsorvezetője, ifj. Bardócz-Tódor András első éves unitárius teológiai hallgató Jobbágy Júliával tette információ-dúsá és szórakoztatóvá a fellépők között eltelt időt. Mindkét műfaj-

ban különdíjat kaptak szereplőink. A fellépők mellett színvonalas előadók és társulatok szórakoztatták a fiatalokat.

*

Az erdélyi út izgalmai után folytatjuk rendszeres programunkat, a színjátszó foglalkozásokat, mely alkalmakra minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Terveink szerint folytatjuk a 25 év felettiek csoportját, ahol többségében szituációs gyakorlatokkal feledjük a hétköznapi egyhangúságát.

A 14-25 év közötti korosztály számára könnyedebb, egyszerűbb játékokat tartalmazó csoport indulását tervezzük csütörtök délutánonként. A felnőtt csoport előreláthatólag péntek du. tartja foglalkozásait. Jelentkezni lehet a madfie06@yahoo.com e-mail címen és a 30/245-9067-es telefonszámon, illetve hivatali órákban a 311-3595-ös telefonszámon Gazdag Árpádnál.

Jakab Júlia

▶ NEMZETKÖZI PROGRAMOK

Április 20-22 között tartották az Európai Unitárius Univerzalisták tavaszi összejövetelüket a hollandiai Rolduc apátságban.*

*A 900 éves múltat visszatekintő épületkomplexumban ma kollégium, katolikus teológiai szeminárium, szálloda és konferencia központ működik.

Az Európában élő amerikaiak baráti találkozására ezúttal 130-an érkeztek, az egész világból.

A konferencia kiemelt előadója az Oregon állambeli Portland lelkésze volt. Bill Sinkford, az UUA volt elnöke részletes önéletrajza után átfogó ismertetést tartott az Unitárius Univerzalista Egyesület és az egyes nemzeti közösségek történetéről. Bemutatta hitelveiket, jellemző sajátosságait; valamint választ próbált adni arra a kérdésre, hogy mit jelent az unitárius univerzalizmus.

Előadását szombat délután követték két időintervallumban az ún. „workshop”-ok, foglalkozások. A városnéző, kulturális, terápiás témákat érintő tizenkét önkéntes előadó programjai közt az enyém is szerepelt az egység eszméje és az analitikus én-elmélet vallás- és társadalomlélektani témájával.

Gazdag Árpád

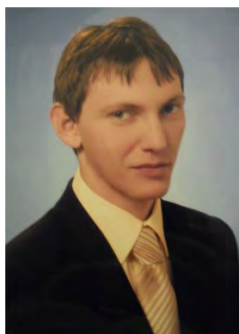
EGYENSÚLYKERESÉS VÁLTOZÓ VILÁGUNKBAN

címmel unitárius, unitárius-univerzalista és más felekezetű nők második világtalálkozója lesz Marosvásárhelyen, **2012. október 4-7. között!**

A www.icuuw.com internetes oldalon május végéig kedvezményesen lehet regisztrálni. (A 10.000 forintos részvételi díjat mindenkinek be kell fizetni, de a fenti honlapon a magyarországi résztvevők ösztöndíjat kérhetnek szállásra és további költségekre.)

A marosvásárhelyi szervező, Nagy Gizella elérhetőségei:
nagygizella@gmail.com
00-40/748-20-3378

Szent-Iványi Ilona

Az én történetem 1902-ben kezdődik. Egy papválasztás körüli viszály miatt 150 jómódú gazda vált ki akkor a nagy

református gyülekezetből és hozták létre a Füzesgyarmati Unitárius Egyházközséget. Így verhetett gyökeret Dávid Ferenc erdélyi vállaása kicsiny hazám eme eldugott szegletében, szülőfalumban, Füzesgyarmaton.

Első olvasatra különösnek tűnhet, hogy e sorok megfogalmazásakor, 2012 hajnalán, egy 20 évet sem ért fiatal felnőtt ember élettörténete hogyan kezdődhet az ennyire távoli múltban, amikor nagyanyáink, dédnagyanyáink még az Osztrák-Magyar Monarchia állampolgárai voltak. A sorok között olvasva, azokon végig zarándokolva azonban mindenki számára ki fog derülni, hogyan fonódik össze egy család és egy gyermek története a történelmi távlatokban még fiatal kis gyülekezettel. Mindenki számára nyilvánvaló lesz az összefüggés.

Talán soha többet, csak most, ez egyszeri alkalommal engedek írásaim során betekintést az életembe ekkora mélységéig a nagyvilág számára. Most az olvasó megismerheti egy egyszerű, hétköznapi család történetét, és ezen belül egy teljesen átlagos, egyszerű gyermek életének első szakaszait. Mindenki láthatja majd, hogy a hit területén hogyan alakult e sorok írójának szellemi fejlődése, és hogyan kellett idő előtt felnőtté válnia. Ez az írás egy összetört, de újjászületőben lévő szív legnagyobb mélységeiből fakad. Kérem, aki magáévá akarja tenni, ne csak nézze, olvassa a szöveget, lászon is a sorok mögé!

Most tehát nagyot ugorva érkezünk az egyházközség megalapításától a születésemig. Szegény,

magát még reformátusnak valló családban láttam meg a napvilágot. Édesanyám és édesapám is háromgyermekes családban nőttek fel. Édesanyám legkisebb, édesapám középső gyermekként. Édesanyám fizikai egészségét adta értem hosszú-hosszú évekre. Édesapámtól csak a nevemet kaptam.

A családfámat csak a nagyszülőkig tudom – vagy talán csak a nagyszüleimig akarom – visszavezetni. A nagyszüleim – gyermekeikkel azonos módon – dolgos emberek voltak. Az élet azonban nem mindig napsütötte tájakon vert tanyát. Apai nagyszüleim – akik mindig is reformátusok voltak, s gyermekeik mai napig azok – élete a pokol legvadabb birtokain vágatva ért el a végéhez. Egy apa, aki elsőszülött fia életére tör, a saját testéből szakított szívbe mártva haragjának pengéjét, és egy anya, aki a férje okozta megpróbáltatások végén, az érzelmeit nyugovóra küldő alkoholban lelt egyetlen barátára. 1995-ben és 2005-ben megváltásként érkezett hozzájuk a teremítő hívása. Ez az ő megrendítő történetük.

Anyai nagyszüleim története sokkal vidámabb, sokkal boldogabb életet mutat. A vég azonban itt sem lehet szép. A román gyökérű, ortodox vallású apa, aki talán idő előtt, még mielőtt megismerhetett volna engem, és én megismerhettem volna, csúnya betegséggel küzdve, 1990-ben, 63 évesen végül feladta a harcot. A református vallású anyja saját életének végéig is hűséges társa maradt férjének. Ugyan a férje halála után áttért az unitárius vallásra, lelkében mindig őrizte férje emlékét és a családi hagyományokat. Ő, aki mindig szeretettel gondolt ránk, aki sohasem bántott minket egyetlen szavával sem, a nagymama, akit a legjobban és mindennél jobban, édesanyámként szerettem, 2011-ben adta hagyott itt.

Így támadt az én lelkemben üresség, amit halálomig magamban fogok hordozni: nagyszülők

nélkül maradtam. A fájdalom, ami megpróbál szétszaggatni csak a tőlünk nemrégiben távozott Piri mama, drága nagyanyám emléke enyhíthet. Ő lehet egy újjászülető család őse, akinek lelki nagyságához sohasem lehet felérni, de a nyomdokaiban lehet járni, és kötelességemnek érzem életművét folytatni. Az életmű, amiről beszélek nem egy hatalmasságokra, dicsőségre, vagyonra törő vágy beteljesítése. Ezeknél egy sokkal magasabb cél elérése. Egy új család megszületése, egy sokkal tisztább erkölcsű, egy anyagiakban ugyan szerény, de lelkiekben és szeretetben szavakkal leírhatatlan mennyiségű kincsekkel rendelkező vérvékösség. Igazi keresztény magyar család.

Nagyszüleim emlékét örökké őrizni fogom. Apai nagyszüleim hibáit örök tanúságnak fogom fel, a hozzám közelebb álló nagyszülők élete pedig örökké követendő példa lesz előttem. Példát veszek arról, hogyan lehet a különbségeket áthidalni, hogyan lehet egymást elfogadni, és örökké tisztelni. Hogyan lehet becsületes életet élve, tisztességesen megdolgozni mindenért és szerényen élni. A nagyszülők hiánya és elsősorban a legdrágább mama hiánya az, ami leginkább meghatározta a közelmúltban, és előreláthatólag még nagyon sokáig meg fogja határozni az életemet, az érzelmeimet.

Van azonban egy ennél sokkal meghatározóbb esemény, amit az én történetem bemutatásánál meg kell említenem, még ha ezen már úgy érzem, sikerült túltennem magam. Így érzem, és talán így is van, de ez is olyan nyomot hagyott bennem, ami a sírig kísérni fog. Ez hamarabb történt az utolsó, legszeretettebb nagyszülő elvesztésénél. Sokkal hamarabb.

Nagyapám halála után házasságot kötött édesanyám apámmal. Nagyapám életében az ő akaratának megfelelően ez nem lehetett volna így. Édesanyámnak ez a

második, egyben utolsó házassága, de nem az utolsó élettársi kapcsolata. 1992-ben én is megláttam a nagyvilág csodálatos fényeit, édesanya második gyermekeként. Születésemkor édesanyám velem született csípőficama kiújult, és még hosszú évekre megterhelte életét. Édesapám pedig a Csordás vezetéknev mellé a Gergő keresztnévet adta nekem.

A kapcsolatukat hosszú éveken át rontotta az érzelmeiket elnyomó és a tudatot elsötétítő szer, az alkohol, amely apám életének vált ezúttal szerves részévé. Ez vezetett végül odáig, hogy a szüleim 1999-ben elváltak. Hosszú évekre nyomta rá a bélyegét ez az életemre és a lelkemre, valamint első iskolai éveimre. Apámmal még egy-két évig találkoztam, aztán teljesen kizárta magát az életemből.

A válás után még egy év sem telt el, amikor talán annak hatására a hit felé fordítottam gyermeki orcámat. Amikor a hit iránti éhségem nyilvánvalóvá vált, Piri nagymamám karolt fel, mint mindig, és úgy döntött, a családi hagyományoknak megfelelően a reformátusokhoz visz. Az ott eltöltött talán egy év nem úgy alakult, ahogy szerettem volna. Mindig is lázadó típus voltam, és az vagyok ma is, de akkoriban, mint a fentiek-ből nyilvánvalóvá vált, a lelki állapotom sem volt olyan, hogy bármit is elviseltem volna, ami nem egyezett az én akaratommal. Így tehát ezért, és mert a református vallás nem a legközelebb álló volt az én hitemhez, felhagytam a hittanra járással. Tovább erősödött bennem az érzés, hogy jól döntöttem, amikor üzengetéssel, és a harag kifejezésével próbált rávenni a maradásra, a visszatérésre az akkori lelkész-házaspár.

Az élet vagy a történelem – már nem is tudom, hogy hogyan szokták mondani – megismétli önmagát. A sors különös fintora, hogy mint a helyi unitárius egyházközösség alapítói, vagy úgy, mint kedves nagymamám, én is áttértem a református vallásról az unitáriusra. Hogy hogyan történt, az már-már a múlt homályába vész, de a ködfátyol mögött megbújó emlékeimben az él, amikor mama már az új

évezredben a kezemet fogva bevitt a kicsi, fehér unitárius templomba.

Már az első alkalommal tudtam, hogy rám sok minden vár ott. Sok minden jó. Tudtam ezt, amint először megérintett a templom hűs levegője. A pontos dátum, amikor beléptem azon az ajtón, már szintén a feledés homályába vészett. Az bizonyos, hogy ennek már több mint tíz éve. A Kisbibliám-ba is 2001-et írtam. Lelkem viharai végre csillapodni látszottak. Ugyan újabb rossz időszak következett életemben, amikor a körülmények úgy kívánták, hogy elköltözzünk abból a házból, ahol addig nevelkedtem. Természetesen nagymamám kicsi házáról van szó. Ekkor került a családukba anyám jelenlegi élettársa. A vele való kapcsolatom hullámmzó. A kettőnk közötti távolság van úgy, hogy lecsökken, aztán érveink ismét egymásnak feszülnek és a távolság ismét nő, mélyül. Édesanyámmal is nehéz éveket élt át a kapcsolatunk, most a megnyugvás ösvényén járunk.

Tehát ismét voltak problémák, de ezentúl már mindig volt egy hely, ahol levethettem a vállamon nyugvó problémák súlyát, és mindig volt – most már nagymama mellett egy második személy – aki mindig tudott megoldást az eseményekre, aki mindig tudott egy kis lelki támaszt nyújtani. Tanítómeisteremről van szó. Ő mondta többször, hogy idő előtt fel kellett nőjek, hogy koromhoz képest igen komoly vagyok.

Időközben sor került arra is, hogy megkeresztelkedjek. Mintha mindig is tudták volna anyám és mama – apa hiányában az én két anyám – hogy egyszer dönteni fogok, hogy hova akarok tartozni. Nem akartak olyan akadályt támasztani már fiatal koromban, hogy a nem megfelelő helyen élem meg ezt a pillanatot. Néhány héttel ezután meg is konfirmáltam szép, emlékezetes alkalommal.

Nem sokkal később egy kicsit elszakadtam a szülőfalumtól, de mindig itthon maradtam. A középiskolát és a technikumot hamarosan befejezem.

Eddigi életemben akkor került sor az utolsó nagyobb fordulatra,

amikor mama nagyobb törődést igényelt betegsége miatt, és visszaköltöztünk hozzá. Ekkor már végleg megnyugodhattam, habár lázadó lelkemet megtartottam, és sokszor a családommal szemben is felszínre kerültek, kerülnek a mai napig is sérelmeim. Magamat mindenek ellenére mindig meg fogom védeni, az igazamat pedig minden körülmények között bizonyítani fogom! Most már rendeződtek a soraink a nevelőapámmal is, és megpróbáljuk egymást elfogadni.

Ha már a saját életemet próbálom leírni, az érzéseimet átadni az olvasóimnak, akkor el kell mondanom azt is, hogy van egy bátyám, anyánk első házasságának gyümölcse. Habár a legtöbb dologban különbözünk, az utóbbi években rendkívül jó kapcsolatot építettünk ki, köszönhetően annak, hogy felismertük, nincs különbség testvér és testvér között! Édestestvérek lettünk. Bátyámat egy fiú és két lány gyermekkel áldotta meg az Isten. Keményen dolgozik értük és édesanyjukért, a szép kis családért. Mára már három gyermeke közül kettőnek keresztapja vagyok. Ez azon túl, hogy megtiszteltetés, felelősséggel jár a számomra.

Ők azok, anyám, bátyám és a három gyermek, akikkel megpróbáljuk újjáépíteni ezt a kis családot. Vagy mondhatnám úgy is, hogy egy új családot próbálok belőlük kovácsolni. Megélni velük a hitet boldogságban, szeretetben, méltó emléket állítva ezzel mamának, akit mi – egyformán mindannyian – mindennél és mindenkinél jobban szeretünk. Ő is ezt szeretne volna, hogy így legyen, hogy jobbak legyünk!

Ez volt tehát az én életem eddig. Így lettem, lettünk unitáriusok. Így találtuk meg önmagunkat. Hogy hogyan fog ez ezután alakulni, hogy belőlem mi lesz, az még a jövő kérdése.

Keresem a helyem a világban és tudom meg fogom találni, meg kell találnom!

A gyulai unitárius szórvány története az újraindulásig

2. rész

A harmadik szeretetvendégséget a református imaházban tartották 1936-ban. Ebben az évben csatolták a gyulai szórványt Füzesgyarmathoz. Ekkor szolgált itt először Darkó Béla lelkész,* aki 1944-ig volt ennek a területnek a lelkipásztora. Utóda Bajor János lett.

1937-től az istentiszteleteket a református iskola egyik termében tartották. (Novák utca, ma Kálvin út.) Kivétel volt, amikor Józán Miklós püspöki vikárius városunkba látogatott: akkor ismét a református templomban kellett istentiszteletet tartani. Ez alkalommal több családot is meglátogatott.

Következő évben özv. Nyíró Gézanét, a budapesti Nőszövetség alelnökét köszönthették a szórvány tagjai. Az istentisztelet részeként a résztvevőknek Szász Domokos tartott előadást „Gondolatok” címmel.

A szórványban csak 5 tiszta unitárius család volt, a többség vegyes házasságban élt. Évente egyszer, közgyűlésen beszélték meg dolgaikat. Négyyszer érkezett a városba lelkész, de évi 15-20 alkalommal lelkész nélkül is összejöttek egyházi énekeket tanulni, Bibliát olvasni, imádkozni – szóval együtt lenni. Tudjuk, hogy József Dezső komolyan készült ezekre az alkalmakra. Sajnos feljegyzései, iratai közvetlenül halála után megsemmisültek.

Mondjuk úgy, hogy jelentős akciója volt ennek a kis szórványnak, hogy gyűjtést rendeztek az épülő kocsordi templom javára. Fennmaradtak az első adakozók nevei is: Szász Domokos és családja, Fazekas Lajos és felesége, Szász Lenke, dr. Ürmössy Károly, id. Gyarmati Gergely, Gyarmati Dénes, Gyarmati Domokos, Gyarmati Béla, Galbács Jánosné, id. Máté Balázs, ifj. Máté Balázs, Csáki Mihály és József Dezső. Kicsiny, de lelkes névsor!

Ma úgy mondanánk, hogy ökumenikus esemény volt 1940 áprilisában, hogy a gyulai református egyház felkérte Darkó Bélát, hogy a Szegedi Kis István Társulat gyulai fiókja által rendezett „vallásos estélyen” tartson előadást az unitarizmusról, a református és az evangélikus

lelkész mellett. József Dezső így kommentálta az eseményt: „Darkó Béla annak a reményének adott kifejezést, hogy a keresztény egyházak egyesítésének felködlő épületéhez előadásával, mint egy odaillő és szükséges tégladarabbal ő is hozzájárult.”

Az 1942-es Unitárius Értesítőben olvashattuk a következőket: „Gyarmathy Gergely gyulai városi nyilvántartó atyánkfiát érdemei elismeréseként a nemzetvédelmi kereszttel tüntették ki.” Testvére, Gyarmathy Dénes is ugyan azt a kitüntetést kapta. Majd: „Csaknem egyidőben felesége egy fiúgyermekkel ajándékozta meg, ezzel a nagy kiterjedésű Gyarmathy család ismét egy kis unitárius fiúval gyarapodott.”

A következő évben hárman konfirmáltak, 11-en jártak hittanra. A háborús 1944-es évben is élt a szórvány. A szórvány összejöveleteken mindig felolvasnak egy-egy részt a Ferencz József és Szent-Iványi Sándor szerkesztésében megjelent „Az unitárius élet munkásai,” című könyvből.

1946-ban Szász Domokos és családja Pestre költözött. Az egyik legaktívabb szórványtagtól kellett búcsút venni.

Az alsó tagozatos gyerekek hittanoktatója Szóts Lászlóné Deák Piroska lett. A gyerekeknek is, de a felnőtteknek is jól jön az egyház ruhasegély akciója. A lelki életet a csendesnapok beiktatásával tették tartalmasabbá. Az istentiszteleteket megint az 1. sz. iskolában tartják. A szórványt ettől az évtől Gyarmathy Gergely képviseli a központban.

Az 1948-as év egy nagy lehetőséget villantott fel. Augusztus 3-dikán kelt ajándékozási szerződés alapján az A+1 sorszám alá felvett ingatlanra ajándékozás jogcímén a Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség mint tulajdonos javára bejegyezés történt. A cikornyás jogi nyelv azt jelenti, hogy Gyula megyei jogú város 462 négyszögöles telket adományozott templom és lelkészi lak építésére, azzal a megkötéssel, hogy 1954. december végéig a templom és a lelkészi lak épüljön fel. Ellenkező esetben a tulajdonjog visszaszáll a városra. Sajnos pénzühiány és majd a politikai helyzet ezt a szép tervet megghiúsította. Ma a Közüzemi Üzem áll ezen a telken.

*Darkó Béla személyében keresztpámat tisztelhetem.

A következő évek csendes munkával teltek. 1947-ben az egyházkör olyan változtatást tervezett, ami a mi szórványunkat is érintette. Úgy tervezték, hogy az eddig jól-rosszul működő missziót meg kell szüntetni, és a lelkészeket egy-egy nagyobb központba le kell telepíteni. Békés megyei viszonylatban Orosháza neve merült fel, amihez a csabai, gyulai szórványokat csatolni lehet. Tudnunk kell, hogy évek óta a legtöbb unitárius – 250-300 fő – Orosházán volt, ahol komolyan felmerül a templomépítés szándéka is.

Szórványunk erdélyi kitelepülőkkel gyarapodott. Bajor János és Szász János lelkészek szolgáltak be. Olykor havi két istentiszteleti alkalmat is feljegyeztek. Ha nem lelkész templomozott, akkor Kiss István gondnok mondott imát és olvasott fel prédikációt.

A következő évben, 1949-ben családlátogatásokról adott hírt az egyházi sajtó. József Dezső már-már irodalminak mondható riportja egy Gyula környéki tanyán élő unitárius családot mutat be. Ma már nem tudjuk, hogy kiket és hol látogatott meg; de a tanyán élő parasztcsalád kötődését a hitükhöz jól érzékeltette.

Az ötvenes években a református imaházban jöttek össze a szórvány tagjai. Bajor Imre lelkész elhelyezésével megritkultak az istentiszteletek. 1958. február 9-dikén Kelemen Miklóst helyezték a füzesgyarmati lelkészi állásba, így ismét rendszeressé váltak az istentiszteletek, konfirmálások. Találkozás lehetőségét nyújtotta a dél-alföldi unitáriusok számára, hogy 1958. június 28-29. között unitárius búcsú volt Hódmezővásárhelyen, ahová a gyulaiak is elutaztak. Szolgálatot Pethő István püspöki helynök tartotta.

1959. január 13-dikán meghalt Megyelka Béla, aki évekig az egyházfi teendőit látta el. Életét ma már homály fedi. Annyit tudunk róla, hogy a szociális otthonban élt. Amíg ereje és egészsége engedte a folyóiratok, meghívók széthordásáról gondoskodott. 70 éves volt.

Ebből az időből van olyan adatunk, hogy József Dezső – aki ekkor már egészségügyi okok miatt lemondott a gondnokságról – hozzáfogott a gyulai szórványgyülekezet történetének megírásához. Sajnos semmi sem maradt fenn ebből a munkából, ha egyáltalán hozzá is kezdett... Műveiből – hisz festett is – 1959-ben gyűjteményes kiállítás nyílt az Erkel Ferenc Múzeumban. Enyedi G. Sándor tanácselnök és dr. Dankó Imre múzeumigazgató nyitotta meg a négy évtizedet reprezentáló kiállítást. Ezekben az időkben kapta meg az Oktatásügyi Kiváló Dolgozója kitüntetést.

1960-ban gondnoki teendőit Kiss István vette át, akit Pethő István püspöki helynök köszöntött. A távozó gondnoknak Szóts Lászlóné egy gyulai várat ábrázoló kézimunkát adott át, míg az új gondnok saját fafaragványával lepte meg a püspöki helynököt. „Pethő István vikárius úr gyulai látogatásának emlékére. 1960. aug. 28.” – hirdette az eseményt a felirat. A vikárius és a szórvány vezetősége az ünnepség után látogatást tett Nagy Sándor református esperes-lelkésznel.

Az Unitárius Élet 1961. májusi száma adott hírt arról, hogy Kelemen Miklós lelkész a gyulai szórványegyházköztségben egy kézzel írt könyvet talált, amely Farkas Mózes másolatában (1806) Márkos György „Keresztény Dogmatika Theologia” c. munkáját tartalmazza. Kelemen ennek a kézzel írt könyvnek alapján jutalmazott pályamunkát írt „Márkos György helye az unitárius dogmatikában” címmel. Magáról Márkosról keveset tudunk. Elég most csak annyi, hogy a 18-19. század fordulójának teológusa volt.

Kelemen Miklóst 1962-ben hódmezővásárhelyi lelkésznek nevezték ki, aki októberben már meg is szervezte a soron következő vásárhelyi unitárius búcsút.

1963-ban meghal Budapesten Szász Domokos. Haláláig egyházi tanácsos volt. 1973-ban Kiss István gondnokot temettük el 72 éves korában. Utóda Szóts Lászlóné Deák Piroska lett. Ezekben az években a hívők száma annyira megcsappant, hogy a lelkész utazási költségét nehezen fedezte a perselypénz. Úgy határozott a közgyűlés, hogy átmenetileg szüneteltetik a rendszeres istentiszteleteket. A folytatásról 1972-ből van adatunk: istentisztelet volt a református imaházban, és ebben az évben keresztelő is.

Irodalmi adatunk 1983-ból, majd 1989-ből van, ami bizonyítja a szórvány meglétét, működését. Viszont 1990-től 1999-ig valóban szüneteltek az istentiszteletek. Előregedés, elköltözés meggyengítette a kis közösséget. A lelkészek messze éltek a várostól. Legfőképpen hiányzott egy olyan személy, aki ismét összefogná, megszervezné a szórványt.

A klenódiumokat korábban Gyarmathy Gergely figyelmeztetésére Kiss Mihály lelkész megőrzésre átvette, majd amikor újjáalakult a szórvány Kispálné Romvári Etelka, az új szórványgondnok Gyulára hozta.

De ez már az újjá alakult gyulai szórvány történetéhez tartozik.

Brassai Sámuel egyházzolgálatára

Száztizenöt éve, 1897. június 24-én hunyt el Brassai Sámuel, akit kiemelkedően jelentős természettudományi, nyelvészeti, filozófiai, művészeti és pedagógiai munkássága nyomán teljes joggal neveznek „az utolsó erdélyi polihisztnak.” Brassainak a 19. század egészét átfogó, küzdelmes és fordulatos életpályája sok szállal kapcsolódott szeretett vallásához és eszmerendszeréhez, az unitarizmusához. Írásunkban bemutatjuk Brassai Sámuel egyházzolgálatának néhány fontos mozzanatát, amelyek talán még unitáriusok számára is csak részben ismertek.

Brassai Sámuel szerteágazó életműve nem csak az unitárius közösség körében örvend tiszteletnek: nagyszerű nyelvészek, tudomány- és művelődéstörténészek gondoskodtak arról, hogy pályája, öröksége a 20. (sőt a 21.) századi kiművelt emberfők számára is megismerhető valóság, kövendő példa legyen.

Kiindulópontok

Mikó Imre, egyházunk korábbi főgondnoka (akiről az Unitárius Élet 2011/2. számában közöltünk centenáriumi megemlékezést) 1971-ben, a bukaresti Kriterion Könyvkiadónál jelentette meg Az utolsó erdélyi polihisztnak című Brassai-monográfiát. A másik alapvető jelentőségű kiadvány a Gazda István tudománytörténész által szerkesztett Brassai Sámuel emlékezete című kötet, amely a Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület gondozásában jelent meg, 1997-ben. A harmadik fontos forrás Gaal György kolozsvári művelődéstörténész Múzsák és erények jegyében – Dolgozatok Erdély unitárius múltjából című könyve (2001, az Unitárius Egyház kiadása), amely önálló fejezetben tárgyalja Brassai és a kolozsvári Unitárius Kollégium kapcsolatát. Ugyancsak Gaal György dolgozta fel Brassainak a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem életében játszott szerepét – az Egyetem a Farkas utcában című kötetben (2001, az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság kiadása).

Önálló kötet foglalkozik Bras-

sai Sámuel nyelvészeti kutatásaival és eredményeivel (A nyelvész Brassai élő öröksége. Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2005), de hasznosak azok a halála után, illetve a két világháború között megjelent tanulmányok is, amelyek filozófiai, természettudományos, műkritikusi és pedagógiai tevékenységét vizsgálják. Brassai Sámuel életművének teljes bibliográfiája megtalálható a Magyar Elektronikus Könyvtárban. Ez az irodalomjegyzék nem tartalmazza Boros György unitárius püspök regényesen megírt, ugyanakkor gondosan dokumentált Brassai-életrajzát, amely 1927-ben jelent meg Kolozsvárott. Az eddigiekben ismertett, bőséges forrásanyag – különösen unitárius olvasók számára – szükségtelemmé teszi, hogy ismét felidézzük Brassai Sámuel életének és pályájának fontosabb mérföldköveit. Nem térünk ki arra a számtalan legendás-mesés történetre, anekdotára sem, amely a megörögzött aggregény, a különc tudós figurájához kapcsolódott. A következőkben így cikkünk tényleges tárgyára, Brassai egyházzolgálatára fókuszálhatunk, s előtte csupán Arany János elismerő szavait idézzük: „Brassai Sámuel a tudomány, elmésség s a logika fegyveres Góliátja.”

A szentgyörgyi paplak

Túlás nélkül állítható, hogy Brassai Sámuel beleszületett az unitarizmusba, a hétköznapiakon és ünnepeken is tudatosan vallott és megélt dávidferenci hitelvekbe,

Brassai Sámuel 1880 körül

eszmerendszerbe. A torockószentgyörgyi paplakban – emléktáblája szerint „a torockószentgyörgyi érdemes unitárius eklésián” – született 1800-ban (születésének pontos hónapja és napja ismeretlen). Édesapja, Brassai W. (eredetileg: Wellmess vagy Welmer) Sámuel torockói unitárius iskola-mester, énekvezér és paphelyettes volt, akinek pályája nem alakult túlságosan szerencsésen. 1792-től a gyülekezet tagjai folyamatosan panaszt nyújtottak be ellene Lázár István püspökhöz és az Egyházi Képviselő Tanácshoz; arra hivatkozva, hogy templomi éneklése pontatlan, a temetésekről elkésik, a lelkész nyári szabadsága idején nem végez helyettesítő szolgálatot. Lázár püspök sokáig igyekezett megvédeni, de 1804-ben – betegségére hivatkozva – fiatalon nyugdíjazták. Ekkor átköltözött

szülőfalujába, Torockószentgyörgyre, de mivel nem tudta eltartani családját, 1808-ban ismét tanítói vagy papi állásért folyamodott az Egyházi Képviselő Tanácshoz. Két évvel később torockószentgyörgyi tanítóvá nevezték ki, majd az 1811. évi zsinaton lelkésszé szentelték, s ettől kezdve tizenöt éven át szülőfalujának unitárius papja volt. Ez a szolgálat sok szenvedéssel és nélkülözéssel járt: betegsége kiújult, az egyházközség pedig nem fogadta be, elmozdításáért szinte havonta írták az újabb és újabb beadványokat. 1827-ben áthelyezték Alsó-felső Szentmihályfalvára, s itt szinte új életet kezdett, lelkészként is kiteljesedett. 1837 tavaszán, villámcsapás következtében hunyt el.

Brassai W. Sámuel 1794 szilveszterén kötött házasságot az elismert unitárius esperes, Kissolymosi Koncz Gergely lányával, Krisztinával, aki a házimunka és a gyermeknevelés mellett – kitűnő latin és német nyelvtudásával – lelkészi és iskolai munkájában is segítette férjét. Brassai írásaiból tudjuk, hogy nemcsak tisztelte szüleit, hanem igazán bensőséges kapcsolatban is volt velük, s az édesapját ért megpróbáltatások ellenére Torockószentgyörgyhez is kötődött. 1835-ben, a Vasárnapi Ujságban így írt édesapjáról: „Sze-meiből tiszteletrre gerjesztő kedves-ség sugárzott és a keresztényi szeretet mutatkozott az arculatján. Lelke gazdag, ámbár külső ruhá-zatja szegény vala, mint valának öltözve az Isten prófétái is (...) Ezen papnak minden gondolatai és elmélkedései a lelki dolgokra valának irányozva, mely által érzé-kenységeit annyira megzabolázta, hogy testének sanyargatásában csaknem felettébb sokra ment.” Ötvenhárom évvel később, amikor a 88 esztendő Brassai Sámuel el-vállalta az Unitárius Közlöny szer-kesztését, az első számban ugyancsak mély érzelmekkel, sze-retettel emlékezett édesapjára.

Az Unitárius Kollégium

A gyermek Samu először édes-
apja (magán)tanítványa volt, majd tizenhárom évesen, 1813 novembe-
rében beiratkozott a kolozsvári Unitárius Kollégiumba, amelyet akkoriban rektorként a tudós böl-
csész, Molnos Dávid vezetett. 1816-ban – az Erdély egészét, így a kollégiumi tanárokat és diákokat is sújtó éhínség miatt – haza kel-
lett költöznie Torockószentgyörgyre, de két évvel később visszatért a kollégiumba, ahol 1821-ben annak ellenére megszerezte az abszolutó-
riumot, hogy történelemből nem volt hajlandó záróvizsgát tenni, mert nem értett egyet a tantárgy oktatási módszerével. Az 1820-as években főúri családok nevelője-
ként dolgozott, emellett szépirodal-
mi, tudományos és közgazdasági közleményeket publikált. 1833-ban a hazafias szellemű kolozsvári Casino lapjának, az említett Vasár-
nap Ujságnak lett szerkesztője, s ez egy csapásra ismertté tette. Hit-rokonai közül barátságot kötött Bö-
löni Farkas Sándorral, Kriza Jánossal és Berde Mózással, de Er-
kel Ferenc, Kemény Zsigmond vagy a festőművész Barabás Mik-
lós is közelebbi ismeretségi köré-
be tartozott.

1836-ban kolerajárvány pusztí-
tott Kolozsvárott, és a „fekete an-
gyal” nemcsak Körmöczy János unitárius püspököt, hanem Molnos Dávid kollégiumigazgatót is magá-
val ragadta. Az Unitárius Egyház felfigyelt Brassai Sámuel sokoldalú tehetségére, és Daniel Elek fő-
gondnok javasolta kollégiumi tanárrá való kinevezését, bár Bras-
sai szabadelvű nézetei miatt ezt so-
kan ellenezték. Néhányan arra hivatkoztak, hogy – tanártársaitól eltérően – nem járt ösztöndíjjal külföldön, mások nagy bajuszát és pofaszakállát kifogásolták. A kö-
vetkező év márciusában a megszo-
kott latin helyett Brassai magyar nyelven olvasta fel Az idő és a nemzeti karakterek befolyása a his-
tóriára című szétfoglaló értéké-
zését, amely a korabeli Kolozsvár

szellemi életében a reveláció ere-
jével hatott. Mint Molnár B. Lehel egyháztörténész-levéltáros öt év-
vel ezelőtt, lapunkban megfogal-
mazta „a beiktatással Brassai életének legtevékenyebb és legter-
mékenyebb évtizede kezdődött el, amikor többször is az ő igazgatása alá került a kollégium, s mint ilyen, új szellemet hozott az inté-
zet falai közé, végül megreformál-
ta az egész unitárius tanügyet.” Az alábbiakban – Boros György, Gál Kelemen és Gaal György ku-
tatásai nyomán – összefoglaljuk az unitárius oktatási reform lénye-
gesebb mozzanatait.

Az Unitárius Egyház már az 1833. évi ürmösi zsinaton foglal-
kozott a tanterv módosításának és a magyar tanítási nyelv bevezeté-
sének kérdésével. 1837-ben az Egyházi Főtanács ennek érdeké-
ben egy javaslattevő bizottságot is kinevezett, de aztán – Aranyosrá-
kosi Székely Sándor püspökségé-
nek első éveiben – konzervatív fordulat történt, és az 1840. évi bölöni zsinat úgy határozott: a ko-
lozsvári kollégiumban minden tu-
dományt továbbra is latinul kell tanítani, sőt a növendékek még az udvaron is csak „deákul” beszél-
gethetnek. Ez a határozat azonban tarthatatlannak bizonyult, mert – az unitárius önképzőköri mozgal-
mak ösztönzésére – a magyar ta-
nítási nyelv időközben már elterjedt, a diákok latin nyelvtudá-
sa pedig egyre hiányosabbá vált. 1841 májusában ezért Iszlai László főgondnok felkereste Brassai Sámuel, és megbízta az új tanterv részletes kidolgozásával. Brassai nagy lendülettel látott munkához, így az 1841. augusztus 27-én tar-
tott korondi zsinat a javaslatot vita nélkül elfogadta, s egyben elren-
delte azonnali életbe léptetését.

Brassai a nevelésügyi reform részeként kezdeményezte a latin tanítási nyelv eltörlését, és szor-
galmazta, hogy a tanítók kineve-
zése ne osztályonként, hanem szakcsoportok (magyar, német és latin nyelv, olvasás, értelemkifejtő

gyakorlatok, földrajz, természetrajz, történelem, számtan, írás, rajzolás, ének, vallás) szerint történjen. Javaslatára egy állandó nevelésügyi bizottságot is felállítottak, amelynek az volt a feladata, hogy a végzős diákok közül kiválassza a tanári pályára alkalmasakat, s azokat pedagógiai módszertani nevelésben részesítse. Brassai javaslatcsomagja a kollégiumot három tagozatra osztotta. Az első három osztály (a későbbi négyosztályos elemi iskolák előfutára) a hungarica nevet kapta, s itt az oktatás kizárólag magyarul folyt. A második tagozat, az öt éves philologica már latin nyelvű képzéseket is magában foglalt, míg a kollégiumi nevelést záró hároméves „bölcseleti tanfolyam” a történelem, a filozófia, a matematika, a fizika és a statisztika oktatását állította a középpontba.

Az új nevelési rendszer bevezetése komoly nehézségekbe ütközött. Mint Gál Kelemen megfogalmazta, „hiányoztak a szakrendszerhez szükséges szaktanítók, hiányoztak a szükséges tantermek, a reálék tanításához a szemléltetőeszközök, természetani laboratórium, ásványok, növények, térképek. És elsősorban hiányoztak a tankönyvek. Brassai tehát fáradhatatlan buzgósággal és csodálatos munkabírással megkezdte a kézikönyvek írását, majdnem azt mondtam: gyártását.” Brassai 1837-ben indította el a Kék könyvtár című sorozatot, amelynek minden darabja – Okszerű vezér a német nyelv tanításához, A kisdedek számvetése, Fiatal kereskedők arany ábéczéje, Algebrai gyakorlókönyv stb. – több kiadást ért meg, és számos iskolában még a 20. század elején is ebből tanították az unitárius diákokat. A tankönyvírás mellett Brassai saját költségén szerzett be fizikai és vegytani szemléltetőeszközöket, gyarapította a kollégiumi könyvtárat és a zenei oktatás céljára egy harmóniumot ajándékozott az intézménynek. Alapító tagja volt a

Kolozsvári Nevelői Körnek, és módszertani könyvet, példatárakat állított össze néptanítók számára.

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc, majd a császári önkény évtizede hosszú időre megtörte az 1841-ben elindított nagyszabású oktatási reformot. Nemzetőrként maga Brassai is részt a szabadságharcban, amiért két évig bujdosnia kellett, majd 1851-től Pesten magántanárként és zenekritikusként dolgozott. 1859-ben tért vissza Kolozsvárra, ahol az Erdélyi Nemzeti Múzeum alakuló közgyűlése múzeumőrnek választotta. A püspök nélkül maradt Unitárius Egyház nagyszerű főgondnoka, Káli Nagy Elek kezdeményezte, hogy a kollégiumba is térjen vissza, de csak félállást vállalt: a gimnáziumban görög nyelvet, a teológián hébert tanított, majd múzeumi elfoglaltsága és bizonyos személyi ellentétek miatt a tanításról lemondott. Ezután az egyház megválasztotta a kollégium felügyelő gondnokának, s ebben a minőségében még tizennégy évig részt vett a kollégiumi igazgatósági üléseken, és előadásokat tartott a tanévnyitókön. Valójában azonban már inkább csak nevét és tekintélyét adta az Unitárius Kollégiumnak – hatvanadik életévén túl is újabb tudományos és közéleti tervek foglalkoztatták.

A Dávid Ferenc Egylet élén

Az Erdélyben 1568 óta recepta religio-nak, azaz bevett vallásnak számító unitáriusok szívós küzdelme – amit a szabadságharc leverését követő császári önkényuralom ellen vívtak – 1861-ben hozta meg első komolyabb eredményeit. Kilenc évig tartó interregnum után az Unitárius Egyház – Kriza János személyében – újra püspököt választhatott, s ugyanebben az évben indult el jelentős teológiai folyóiratunk, a Keresztény Magvető. Ez utóbbi létrehozásában Brassai Sámuel is részt vett, bár az operatív feladatok jelentős részét Nagy La-

jos kollégiumi tanár (későbbi egyházi főjegyző) és Jakab Elek történész végezte. Kriza János püspökké választása után – mint Boros György monográfiájában megfogalmazta – „Brassai az oraculum szerepét viszi egyházában. A régi tanítványok jutottak vezető szerephez. Brassai már amúgy is a vezető férfiak nestora kezd lenni. Kortársai csak elvétve akadnak (...) Kriza János is együtt haladott vele, de ez a szerény és szelidlelkű püspök is tanítványának tekintette magát. Mikó Lőrinc és Kovácsi Antal a középkoron felül vannak, de Brassait vezéröknek tekintik.” Kollégiumi felügyelő gondnokként Brassai egykori kedves tanítványával, Kovácsi Antallal állt a legszorosabb kapcsolatban – vele nemcsak egyházalkotmányügyi és általános nevelésügyi, hanem konkrét iskolai kérdésekről is rendszeresen konzultált.

1871-ben az Egyházi Főtanács felkérte Brassai Sámuel, hogy – Jakab Elek társaságában – vegyen részt a brit unitáriusok londoni közgyűlésén. Brassai vállalta a fárasztó és költséges utazást – költségeinek részleges pótlására csupán 100 forint hozzájárulást kért. Londonban Brassai angolul, míg Jakab latinul tartott előadást,

Brassai Sámuel egyik időskori teológiai írása, Vallás és hit címmel

és Brassainak alkalmá nyílt az eszmerendszerében hozzá igen közel álló brit teológus-filozófussal, James Martineau-val való személyes találkozásra.

Az 1876-os esztendő jelentős személyi változásokat és konfliktusokat hozott az Unitárius Egyházban. Kriza János és Gálfalvi Imre halálával, illetve Káli Nagy Elek betegség miatti lemondásával megüresedett a püspöki és a két főgondnoki szék, s az utódlás kérdése olykor pártoskodáshoz, személyeskedő vitákhoz vezetett. Az erdélyi unitárius közélet jelentős személyiségeinek többsége Ferencz József kolozsvári lelkész püspökké választását szorgalmazta; mellette kampányolt Orbán Balázs és Jakab Elek is. Brassai Sámuel viszont a másik jelöltet, korábbi tanítványát, Pap Mózes kollégiumi tanárt és egyházi főjegyzőt támogatta. Pap Mózes – a Keresztény Magvető zsinati tudósítása szerint – „ismerte az ügyeknek minden részletét, élő archívum volt. Főjegyzői hivatalának teljes buzgósággal szentelte minden idejét és tehetségét, csaknem ingyen (...) E mellett szeplőtelen, határozott jellem, világos, tiszta ész és kiváló tudományos műveltség biztosították számára minden ismerői körében a köztiszteletet.” Brassai – aki Daniel Gábor udvarhelyszéki főispán, Berde Áron jogász és egyetemi tanár, valamint a Kolozsvárra települt brit unitárius, John Paget társaságában maga is indult a főgondnoki tisztségért – az 1876. augusztus 27-én és 28-án, Árkoson tartott zsinaton szenvedélyesen érvelt Pap Mózes mellett, de a püspökválasztás 66:50 arányban Ferencz József győzelmével végződött. Ezután Brassait – számára kellemetlen vereségtől tartva – visszaléptették a főgondnok-jelöltségtől, így erre a tisztségre Daniel Gábort és Berde Áront választották meg. Pap Mózes tudomásul vette az eredményt, de főjegyzői tisztségéről „szemeinek meggyen-

gülségére” hivatkozva lemondott.

A nyilvánvalóan sértett, 76 esztendőös Brassai néhány évre teljesen eltávolodott egyházának vezetésétől – annak ellenére, hogy 1877-ben az Egyházi Főtanács az Unitárius Kollégium örökös gondnokává választotta. Néhány kollégiumi tanárral (korábbi növendékeivel) azonban továbbra is tartotta a kapcsolatot, s így ismerkedett meg legkedvesebb tanítványa, Kovácsi Antal vejével, az akkor húszas éveit végén járó, angliai tanulmányútról hazatért lelkésszel (későbbi püspökkel), Boros Györggyel. Boros javasolta, hogy a korábban Szócs Márton udvarhelyszéki királyi ügyész által elindított, mérsékelt sikerű Dávid Ferenc jótékonyági pénzalapot változtassák Dávid Ferenc Egyletté, s az egyháztársadalmi szervezet első elnökévé Brassai Sámuelt válasszák meg. A felkérés és a fiatal unitáriusok szeretete új lendületet adott az egyébként kiváló fizikai és szellemi kondícióban lévő, 84 éves Brassainak: újra elkezdett vallási-teológiai kérdésekkel foglalkozni, előadásokat szervezett, tanulmányokat írt, az egylet rendezvényein két beszédet és kilenc felolvasást tartott.

Máig emlékezetes és tanulságos

A jövő vallása című, 1886-ban tartott felolvasása, amelyben kifejtette: „az a vallás tarthat leginkább számot a művelt világ kedvezésére, amely az általános kereszténységben gyökerezve ez idő szerint legtisztítottabb (...) az unitarizmus vagy mondják nevén: az unitáriusok vallása.” Brassai Sámuel képes volt arra, hogy tiszta keresztény hitét és az unitarizmus iránti elkötelezettségét összeegyeztesse mindazokkal a természetudományi, filozófiai és művészeti irányzatokkal, amelyekkel hosszú életpályája során foglalkozott. Boros György tanítványi szeretettel megírt visszaemlékezése szerint Brassai Sámuel hit- és életelvei közül a legfontosabbak az alábbiak: „Ragaszkodj ahhoz az igazsághoz, amely egyesít, és tartsd távol magad attól a szórszálhasogató okoskodástól, amely eltávolít. Bízál Isten szeretetében, és támaszkodj az ő segítségére, melyet a világmindenségben oly tökéletesen valósít meg. Legyen hited a te meggyőződésed szerint, de szeretettel ölelj magához mindenkit (...) Kövesd Jézust és boldog leszel.”

A torokoszentgyörgyi unitárius templom, mellette a paplak, Brassai Sámuel szülőháza

228 éve született és 160 éve hunyt el Kőrösi Csoma Sándor

Kőrös (Háromszék), 1784. április 4. — Dardzsiling (India), 1842. április 11.

1819-ben indult útjára. Így írt egyik levelében: „Elhatároztam, hogy elhagyom hazámat, s Keletre jövök, s ahogy csak lehet, biztosítván mindennapi kenyeremet, egész életemet oly tudományoknak szentelem, melyek a jövőben hasznára lehetnek az európai tudós világnak általában, és különös világot vethetnek bizonyos, még homályban lévő adatokra nemzetem történetében.”

Indiai vándorlásai során a tibeti nyelvvel és irodalommal foglalkozott annak reményében, hogy az ősi iratok között a magyarok eredetére is talál bizonyítékokat. Főleg Kasmírt járta be, több buddhista kolostorban élt és dolgozott. Ott olvasott a mesés Shambala országról, a buddhisták Jeruzsáleméről, amely a jugarok (ujgurok) országában van. Ez a hely a keleti felfogás szerint a bölcsesség tárháza. „Tökéletesen meg vagyok győződve, hogy a mi eleink ezen vidékekről szállottak le mint kultusznemzetek Krisztus előtt több századokkal.”

1834. január 5-én megjelent az első, tudományos alapossággal megírt és hiteles tibeti-angol szótár, valamint tibeti nyelvtan. 1835 decemberében Molla Eszkander Csoma néven két évig az észak-bengáli Titaljában az őshazát kereste az összehasonlító nyelvtudomány módszerével. „Így ér véget majd küldetésem, ha egyszer be tudom majd bizonyítani, hogy ellentétben a finn-magyar elmélet mellett kardoskodók megnyilatkozásaival, a magyar nép igenis Attila népe.”

1842 februárjában megkísérelte a Lhászába való eljutást. A Mahananda folyó mocsaras, egészségtelen éghajlatú vidékén maláriát kapott. Március 24-én megérkezett Dardzsilingbe. Április 4-én súlyos rohamok és láz kínozták. Április 11-én, reggel 5 órakor Kőrösi Csoma Sándor földi élete véget ért. Másnap a dardzsilingi európai temetőben helyezték végső nyugalomra, a Himalája harmadik legnagyobb csúcsa, a Kancsendzönga árnyékában.

A dardzsilingi síroszlop festménye, gróf Széchenyi István keretbe vésetett szövegével

120 évvel ezelőtt született Vámbéry Ármin

Szentgyörgy (Szlovákia), 1832. március 19. – Budapest, 1913. szeptember 15.

Hároméves korában megbénult a bal lábára, így járta be élete végéig a Keletet. Szegegy sorsú gyerek volt, de felismerve rendkívüli tehetségét, tehetősebb ismerősei elhatározták, hogy segítségére lesznek, hogy tovább tanulhasson. Tanulmányai alatt házitanítóként kereste meg a megélhetéshez és későbbi tanulmányaihoz szükséges pénzt. „Annak a szép városkának ott a kék Duna mellett minden utcaköve beszélhetne valamit, ha szólni tudna, a nyomorról, melyen keresztülmentem”, írja önéletrajzában Pozsonyról.

A legtöbb európai nyelvet már középiskolai évei alatt elsajátította. 1857-ben Eötvös József báró anyagi támogatásával indult először útnak a Kelet felé. Konstantinápolyban egy gazdag ifjú francia nyelvtanára volt, majd egy hadosztály-parancsnok fiának nevelőjévé szegődött. „A ház vekilkhardsja (major domus), egy ősz anatóliai muzulmán megtanította a keleti szokásokra: hogyan kell illendően ülni keresztbe tett lábakkal, megfelelő fej- és kéztartással, miképp kell prüszkölni, ásítani, enni, stb.”* Hat évi konstantinápolyi tartózkodása alatt több tudományos munkát is írt, 1857-ben adta ki az első török-német szótárt.

1860-ban, midőn a MTA levelező tagjának választotta, ajánlkozott, hogy beutazza a Kelet idegen utazóktól eddig kevésbé ismert vidékeit, hogy a magyar nép fajrokonait, nyelvrokonságának esetleges nyomait kikutassa. Álsruhában, mint török dervis járta be Kelet járatlan tájait Resid efendi néven. Így „... nemcsak megmenekült, de még olyan szent életű dervisnek ismerték el, hogy a kegyetlen Szeid Mehemed khánt megáldhatta.”* Szamarkandtól tovább azonban már nem folytathatta útját, visszatért Teheránba.

1865-1904 között a budapesti tudományegyetemen a keleti nyelvek tanára. 1871-ben az Akadémia (akárcsak Kőrösi Csoma esetében) nem lelkesedett a magyar nyelv nem finnugor, hanem jelen esetben török eredetét valló Vámbéry elvei iránt. Számos munkája közül a „Közép-ázsiai utazás” (Budapest, 1865.) – amely a lopva írogatott jegyzetei alapján készült – megjelent német, angol, francia, olasz, dán, svéd, holland, török, urdu és orosz nyelven. 1872-ben részt vesz a Magyar Földrajzi Társaság megalapításában. 1876-ban a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja lett. 1889 és 1890 között a Magyar Földrajzi Társaság elnöke volt.

*Idézetek a Pallas Lexikonból, amelynek szerkesztésében Vámbéry is résztvett.

Összeállította: Gazdag Árpád
Forrás: Wikipedia és Pallas Lexikon

